

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtluse osakond

Laura Keller

**EURORAHASTAMISE MÕJU ALUSTAVATE
ETTEVÕTETE FINANTSSEISUNDILE**

Lõputöö

Juhendaja: lektor Margus Kõomägi

Pärnu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele
(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “.....“..... 2013. a.

TÜ Pärnu kolledži ettevõtluse osakonna juhataja

Arvi Kuura
(osakonna juhataja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Ettevõtete finantseerimisvõimalused ja toetuste mõju finantsseisundile	7
1.1. Ettevõtete finantseerimise allikad ja nende valikukriteeriumid	7
1.2. Alustavate ettevõtete finantsvahendite kättesaadavus ja Euroopa Liidu struktuuri- toetused	14
1.3. Ettevõtte finantsilise tulemuslikkuse analüüs	19
2. Alustava ettevõtja starditoetuse mõju ettevõtete finantsseisundile	24
2.1. Alustava ettevõtja starditoetus	24
2.2. Uurimuse valim ja metoodika	29
2.3. Starditoetuse finantsilise tulemuslikkuse analüüs	32
2.4. Parandusettepanekud	41
Kokkuvõte	44
Viidatud allikad	47
Summary	54

SISSEJUHATUS

Uute ettevõtete loomine ei aita ainult omanike rikkust maksimeerida, vaid elavdab riigi majandust ning loob juurde töökohti, seega on kasulik ka makrotasandil. Ettevõtte käivitamiseks on peale potentsiaalselt eduka äriidee välja töötamise oluline leida finantseerijad, kui alustaval ettevõtjal ei ole endal piisavalt rahalisi vahendeid. Pärast Euroopa Liiduga liitumist on Eesti ettevõtetel rohkem rahastamisvõimalusi peale pankade poolt pakutava ettevõtluslaenu, tuttavatelt raha laenamise, strateegilise partneri või riskikapitalisti kaasamise ettevõttesse. Üheks populaarseks valikuks Eestis ettevõtte käivitamiseks on taotleda Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest starditoetust, mis edendab Eesti ettevõtlust arendades laiemas perspektiivis kogu Euroopa Liitu. EASi toetuste teema on väga aktuaalne. Meedia on viimasel ajal kajastanud ettevõtete kohustust saadud toetusraha tagasi maksta, sest EASi poolt positiivse rahastamisotsuse saanud osade ettevõtete projektid ei vasta Euroopa Komisjoni määruses seatud nõuetele. Tagasimaksekohustusega ettevõtete osakaal on küll väike, kuid sellegipoolest juhib tähelepanu eurotoetuste temaatikale. Lisaks on Euroopa Liidu struktuurifonde toetuste summa kokku märkimisväärselt suur, millest tuleneb reaalne vajadus nende mõju hinnata. Kaheldud on küll starditoetuse sihipärasuses kasutamises, kuid samas ei ole palju käsitletud selle mõju ettevõtte ehk mikrotasandil.

Lõputöö eesmärk on uurida ettevõtete võimalikke finantseerimisallikaid ja nende valikukriteeriumeid, keskendudes alustavatele ettevõtetele mõeldud Euroopa Liidu struktuurifondide toetustele, ning finantsanalüüsi ja tulemuslikkuse teooriale tuginedes hinnata empiirilises osas EASi stardi- ja kasvutoetuse programmi 2009. aastal välja makstud starditoetuse mõju ettevõtete finantsseisundi paranemisele. Hetkel on käimas ettevalmistusprotsess 2014–2020 struktuuritoetuste jagamise perioodiks, mistõttu on asjakohane analüüsida eelmise perioodi toetust saanud ettevõtete tulemuslikkust. Töö tulemused võiksid leida kasutamist uue toetuse jagamise perioodi tingimuste

kohandamisel ning kontrollüsteemi arendamisel, et lisafinantseeringuid saaksid need ettevõtted, kes seda tõesti vajavad ning nad saavutaksid selle tulemuse, mida äriplaanis prognoosivad.

Lõputöö eesmärgist lähtuvalt on seatud alljärgnevad uurimisülesanded:

- tuua välja ettevõtete võimalikud finantseerimisallikaid,
- anda kapitali struktuuriteooriale põhinedes ülevaade finantseerimisotsuseid mõjutavatest teguritest,
- analüüsida väikeste ja alustavate ettevõtete finantsvahendite kättesaadavuse temaatikat ja olulisust,
- selgitada Euroopa Liidu struktuurifondide võimalusi ja põhimõtteid alustavate ettevõtete toetamisel,
- defineerida finantsilise tulemuslikkuse indikaatorid,
- avada starditoetuse mõiste ja selgitada selle eurorahastamise toetusmeetme nõudeid projektidele,
- anda ülevaade 2009. aastal EASist starditoetust saanud valimi moodustanud ettevõtete oluliste finantsnäitajate ja tulemuslikkuse mõõdikute muutumisest,
- teha kokkuvõtvaid järeldusi starditoetuse mõju kohta ning parandusettepanekuid programmi tõhusamaks muutmiseks.

Uurimisülesannete lahendamiseks kasutatakse Eesti ja välismaiste autorite ettevõtete finantseerimise ja eurorahastamise kohta kirjutatud raamatuid, sh eurorahastamise ja finantsjuhtimise käsiraamatuid. Töös enim viidatud autoriteks on Sander, Masso, Lukason, Miettinen, Damodoran, Andresson jt. Euroopa Liidu struktuuritoetuste jagamist reguleerib „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seadus“ ning selle määrused, lisaks annab euroraha kasutamisest hea ülevaate „Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013“. Kasutatakse ka riiklikke arengukavasid ning struktuuritoetuste mõjude kohta koostatud vahehindamisdokumente. Lisaks kasutatakse peamiselt Emerald ja EBSCO andmebaasidest leitud võõrkeelseid teadusartikleid ettevõtete finantseerimisallikate, struktuuritoetuste ja finantsilise tulemuslikkuse kohta.

Empiirilise osa läbi viimiseks koostatakse valim EASi toetatud projektide andmebaasi kasutades. Selleks on 2009. aastal starditoetust saanud 175 ettevõtete üldkogumist 16 erinevatest tegevusvaldkondadest alustavat ettevõtet üle Eesti, kelle 2009., 2010. ja 2011. majandusaasta aruanded on avalikud ning kättesaadavad. Nimetatud aasta on hea seetõttu, et selle puhul saab analüüsida kahe järgneva aasta finantstulemuste muutumise dünaamikat, mis on starditoetuse puhul piisav aeg, väärtuseks see, et tulemused on sealjuures võimalikult värsked. Lisaks saab võrrelda toetuse summa suurusel tulenevat mõju valimi sees. Empiirilises osas teostatakse eelnevalt nimetatud aastate aruannete põhjal finantsnäitajate kvantitatiivse analüüsina finantsaruandluse horisontaalanalüüs, täpsemalt trendianalüüs. Arvutatakse ning analüüsitakse ka rentaabluse suhtarve ning vaadatakse, kuidas on muutunud starditoetust saanud ettevõtete finantsseisund.

Töö sisuline osa koosneb kahest peatükist. Esimese peatüki esimene alapeatükk käsitleb ettevõtete erinevaid finantseerimisallikaid ning nende valikukriteeriumie. Teine alapeatükk kajastab alustavate ettevõtete finantsvahendite kättesaadavuse olulisust ja Euroopa Liidu struktuurifondide olemust ning põhimõtteid. Kolmas alapeatükk keskendub finantsanalüüsi teooriale baseerudes starditoetuse tulemuslikkuse mõõdikutele, et analüüsida ettevõtete finantsseisundi muutumist. Lõputöö teises osas teostatakse 2009. aastal starditoetust saanud valimi moodustanud ettevõtete kohta toetuse mõju analüüs, kus antakse ülevaade EASi starditoetuse taotlemise kriteeriumitest, kirjeldatakse uurimuse valimit ja analüüsi meetodit ning tehakse uuringu analüüsi põhjal parandusettepanekuid.

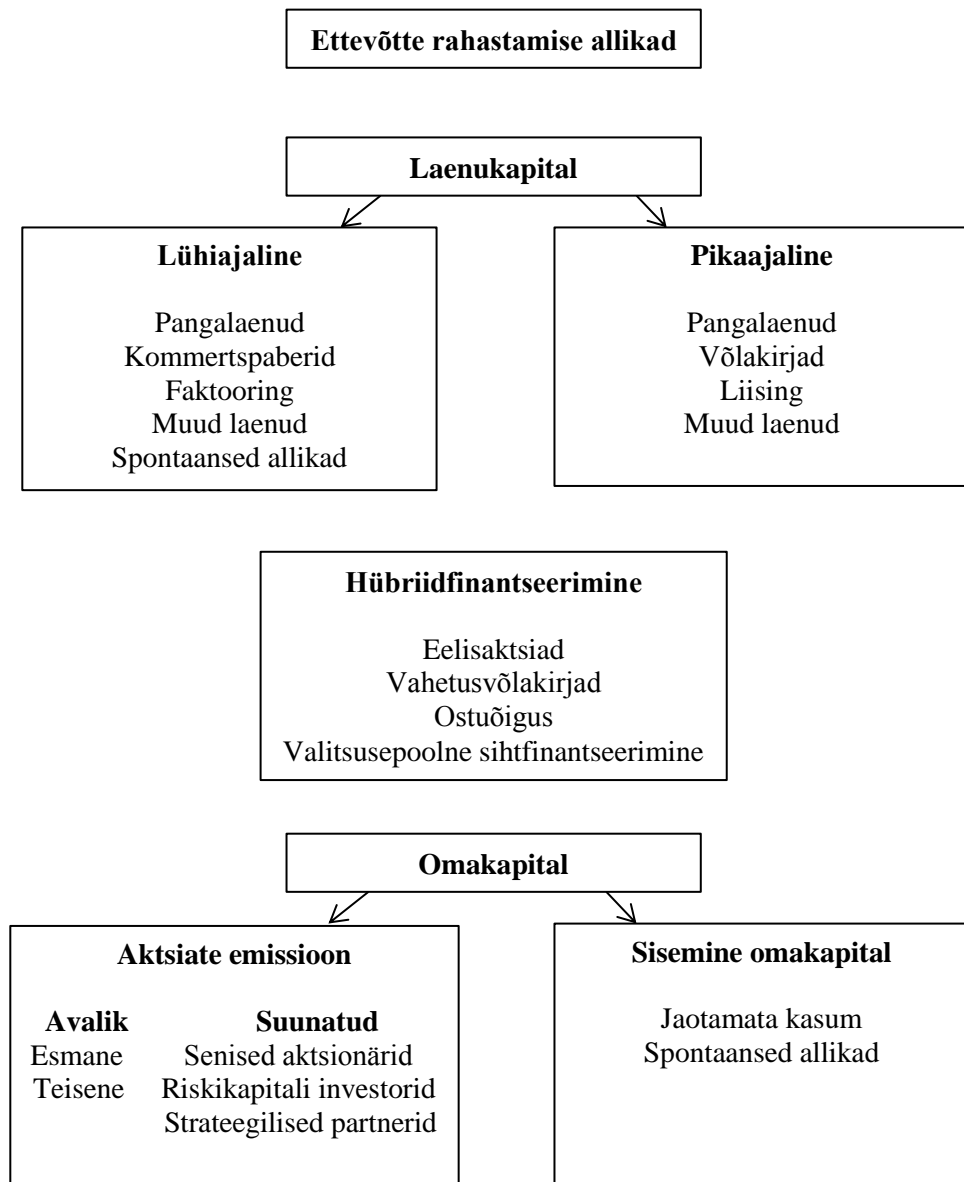
1. ETTEVÖTETE FINANTSEERIMISVÕIMALUSED JA TOETUSTE MÕJU FINANTSSEISUNDILE

1.1. Ettevõtete finantseerimise allikad ja nende valikukriteeriumid

Alustava ettevõtte äritegevuse käivitamiseks on vajalik teatud rahaliste vahendite olemasolu. Uute edukate ettevõtete rajamiseks on eelkõige olulised kolm komponenti: ettevõtte asutaja(d), äriühinguse olemasolu ja vajalike ressursside kättesaadavus (Miettinen jt 2008: 152). Ressursse on alati piiratud koguses, seega on ettevõtja eesmärk piiratud ressursside tingimustes kombineerida nii, et saavutatav tulemus (kasu, kasum, ressursside efektiivne kasutamine) oleks võimalikult hea (Ressursside... 2012). Muude vahendite kõrval on ettevõtjal oma äriplaani elluviimiseks tarvis raha (Eesti ettevõtluspoliitika 2010). Venessaar jt (2003: 8) on samuti tõdenud, et äritegevuseks on vaja kapitali, mille kasutamine võimaldab äritegevust alustada ja jätkata. Võimalusi kapitali kaasamiseks on mitmeid – kasutada isiklike sääste, võtta enese või ettevõtte vara tagatisel pangalaenu, kaasata investoreid ja riskikapitaliste või kasutada oma sugulaste-tuttavate abi (Eesti ettevõtluspoliitika 2010).

Ettevõttesse finantseerimine jaguneb paljude autorite põhjal kaheks: sisemiseks ja väliseks finantseerimiseks. Sisemised allikad tekivad ettevõtte majandustegevuse käigus, nii saab kasutada näiteks jaotamata kasumit uute investeeringute katmiseks (Sander 2004). Algsfaasis ettevõtete puhul ei pruugi esimeste tegevuskuude või –aasta käigus tekkida piisavalt vabasid ressursse näiteks ärikasumi näol, mida sisemise finantseerimisvõimalusena kasutada. Samuti ei jõua nii lühikese aja jooksul äritegevus stabiliseeruda. Piiratud sisemise finantseerimisvõimaluste korral on alustavate ettevõtjate puhul võimalus kasutada väliseid finantseerimisallikaid, mis seisnevad

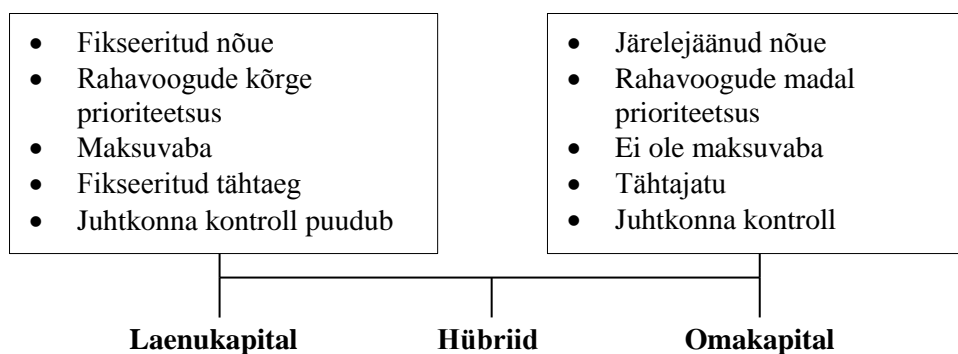
peamiselt raha laenamises. Finantseerimisallikaid saab jaotada ka ajalisest perspektiivist lähtudes, kus lühiajalisteks allikateks on kommertspaberid, faktooring ja spontaansed allikad (Sander 2004). Täiustatud ülevaate ettevõtte rahastamise allikatest, kus on arvestatud ka finantseerimisvajaduse ajalist pikkust, annab alljärgnev joonis 1.

Joonis 1. Ettevõtte rahastamise allikad (Allikas: Sander 2004, autori koostatud).

Jooniselt on näha, et peale paljude autorite välja toodud oma- ning laenukapitaliga finanatseerimise on nende kahe vahepealseks variandiks hübriidfinantseerimine. Hübriidfinantseerimine seisneb raha hankimises selliste instrumentide abil, millel on nii omakapitalile kui ka laenukapitalile iseloomulikke jooni ja mida ei saa puhtal kujul pidada oma- ega laenukapitaliks (Andresson jt 2011). Selle alla kuulub ka valitsusepoolne sihtfinantseerimine, mille taotlemisel on ettevõttele ning selles teostavale projektile seatud kindlaksmääratud nõuded. Täpsemalt käsitletakse seda ettevõtte finantseerimise vormi lõputöö järgmises alapeatükis.

Selleks, et mõista paremini erinevate finantseerimisallikate sisu, mis on rahastamisallika valiku eelduseks ettevõttes, tuleb välja tuua nende iseloomulikke tunnuseid. Oma- ja laenukapitali võrdlevatest tunnustest annab ülevaate Damodorani joonis (vt joonis 2, lk 9).

Joonis 2. Oma- ja laenukapitali võrdlus (Allikas: Damodoran 2001: 483).

Oma- ja võõrfinantseerimise peamised erinevused seisnevad nõude, maksude, tähtaja ning juhtkonna kontrollimise aspektis. Damodorani joonisel välja toodut saab täiendada veel iseloomulike tunnustega. Autori hinnangul erineb laenukapital omakapitalist ka hinna poolest. Sealjuures näitab intressimäär võõrkapitali hinda, omanike nõutav tulunorm aga omakapitali hinda.

Võõrkapitali kasutamisega kaasnevad rahalised kohustused finantsvahenditega varustaja ees. Selle on lisanud kapitaliallikate võrdlusesse Sander (1998). Lisaks on ta tabelina välja toonud laenukapitali kasutamisega kaasnevad võimalikud nähtused ettevõttes, arvestades investorite osalemist ettevõtte juhtimises ning neile makstavat kompensatsiooni (vt tabel 1, lk 10).

Tabel 1. Oma- ja võõrfinantseerimise peamised erinevused

	Laenukapital	Omakapital	Laenukapitali kasutamise ga kaasneb
1. Investorite osalemine ettevõtte juhtimises	Võlausaldajad ei osale ettevõtte juhtimises	Aksionärid osalevad ettevõtte juhtimises	Huvide konflikt aktsionäride ja võlausaldajate vahel
2. Investoritele makstava kompensatsiooni allikas	Intresside ja maksude eelne kasum	Puhaskasum	Maksukilbi teke
3. Kompensatsiooni suurus	Üldjuhul fikseeritud või muutub vastavalt fikseeritud reeglitele	Muutub vastavalt ettevõtte tegevuse tulemustele	Oodatava tulususe ja ettevõttega seonduva riski kasv
4. Kompensatsiooni kohustuslikkus	Maksmine kohustuslik	Maksmine ei ole kohustuslik	Pankrotiohu teke

Allikas: Sander 1998: 11.

Autori sõnul ei pruugi ettevõtte omakapitaliga finantseerimise puhul aktsionärid alati ettevõtte juhtimises osaleda nagu on välja toodud ülalolevas tabelis. Tegemist võib olla ka passiivsete aktsionäridega. Sellisel juhul nad küll jälgivad ettevõttes toimuvat, kuid ei osale otseselt juhtimises. Oma- ja võõrfinantseerimise allikaid erinevad teineteisest välja toodud omaduste poolest. Ettevõtte jaoks sobivaima leidmiseks tuleb finantseerimisallika omadusi ning allika kasutamisega kaasnevat põhjalikult ja teadlikult analüüsida.

Ettevõtte finantseerimispoliitika hõlmab otsuseid seoses ettevõtte tegevuse ja kavandatavate investeeringute rahastamisega, sealhulgas valikuid oma- ja laenukapitali vahel, pika- ja lühiajaliste finantseerimisallikate vahel. Eesmärgiks on tagada ettevõtte sujuv ja võimalikult odav rahastamine ehk minimeerida kapitali kulukuse määra. (Sander 2004) Miettinen (2008) on tõdenud, et otstarbekaimate finantseerimisallikate valikul tuleb arvestada kapitali hinnaga, mis on eri allikate puhul erinev. Teised autorid on kinnitanud ja täiendanud Miettineni väljatoodut. Rahastamisviiside valimisel on kapitali hind esimene näitaja, mida võrrelda, kuid arvestama peab ka muude asjaoludega (Andresson jt 2011):

- kas rahastamisvajadus on püsiv või ajutine – esimesel juhul sobivad enamasti omakapital või pikaajalised laenud, teisel juhul lühiajalised allikad;

- seatavad piirangud ja nõuded – laenutagatised, omafinantseerimise osa, osaluse suurus ja ettevõtte juhtimises osalemise määr vm;
- tulevaste rahavoogude iseloomulikud jooned – ajastatus, laekumise või väljamineku tõenäosus, valuuta jm nõuete täidetavus.

Sander (2004) on lisaks Andressoni jt seisukohtadele oluliste finantseerimisallikate kriteeriumitena nimetanud ettevõtte juhtimisega seotud aspekte nagu kontrollosaluse säilitamine, ettevõtte tegevusvajaduse piiramine laenuandjate poolt ning ettevõtte arengufaas. Ettevõtte vajadus finantseeringute järele muutub selle asutamisest kuni küpsusfaasini vastavalt ettevõtte raha juurdeloomise võimekusest, kasvupotentsiaalst ning riskist, mis tegevusega kaasneb. Seda mõjutab ka finantsallikate valimise eelistus ning konkreetsed finantsotsused, mida ettevõtte oma eluajal teeb. (Cariola jt 2009: 108) Smith (2000) on samuti jaganud sobivad finantseerimisallikad vastavalt ettevõtte arenguetapile. Käesolevas lõputöös keskendutakse alustavatele ettevõtetele, seega tuuakse välja vaid algusfaasis ettevõtetele sobivad allikad. Smithi (2000) sõnul on stardi- ja varajases faasis olevale ettevõttele sobilikeks finantseerimisallikateks äriingel, strateegiline partner, riskikapitalist, liising või tagatisega laen.

Süsteemsema ülevaate mõjuritest on avaldanud Sander (2007) jagades ettevõtte finantseerimisotsuseid mõjutavad faktorid kolme kategooriasse, milleks on:

1. fundamentaalsed faktorid:
 - a) hind,
 - b) risk,
 - c) kasum,
2. klassikalised determinandid:
 - a) asümmeetriline informatsioon,
 - b) maksud,
 - c) pankrotikulud,
 - d) transaktsioonikulud,
 - e) agentuurikulud,
 - f) ebavõrdne juurdepääs turule,
3. praktilised mõjutajad:

- a) inimpsühholoogia,
- b) olukord turul,
- c) finantsmaine,
- d) osanike eelistused,
- e) riskijuhtimine,
- f) õigusaktid,
- g) ettevõtte elutsükkel,
- h) muud faktorid.

Hoolimata aastakümnete pikkusest uurimistööst ei ole majandusteadlased suutnud senini välja tulla teooriaga, mis suudaks adekvaatselt kirjeldada finantseerimisotsuse langetamist ettevõttes. Tänapäeval eksisteerib kolm suuremat kapitali struktuuri valikut kirjeldavat teooriate rühma: kapitali struktuuri irrelevantsuse teooriad, mis väidavad, et teatud tingimuste täidetuse korral ei mõjuta kapitali struktuuri valik ettevõtte väärtust, staatilised kompromissiteooriad, mis väidavad, et eksisteerib optimaalne oma- ja laenukapitali vahetegur ning finantshierarhia teooriad, mis väidavad, et eksisteerib optimaalne finantseerimisallikate paremusjärjestus. (Sander 2003: 170)

Kapitali struktuuri finantshierarhia teooria on ettevõtte finantsvõimenduse teooriatest kõige mõjukam (Frank jt 2003: 218). Finantshierarhia kujutab endast sisuliselt finantseerimisallikate paremusjärjestust. Ettevõtte kasutab ära soodsamad finantseerimisallikad enne kui võtab tarvitusele vähemsoodsad. (Sander 2003: 170) Finantshierarhia teooria eeliseks on võime vaadelda kapitali struktuuriga seonduvaid probleeme selliselt nagu irrelevantsuse ja staatiline kompromissiteooria seda teha ei suuda (Golberg 2007: 64). Teooria korrektseks formuleerija Myersi (1984) sõnul eelistavad ettevõtted sisemisi finantseerimisallikaid välistele. (Frank jt 2003: 218)

Raske on määratleda, milline peaks olema otstarbekas oma- ja võõrkapitali proportsioon. Üldreeglina on omakapital kallim kui võõrkapital (omanike ootus investeringu tulususe suhtes on palju kõrgem kui pangalaenu intress) ja seega võiks olla soodne ulatuslikum võõrkapitali kasutamine. Kuid koos sellega tõusevad ka riskid, sest omanikele mingeid väljamakseid tegema ei pea, laenuintressid ja laenu põhisumma tagasimakse kohustus võivad aga olla raskeks koormaks. (Miettinen jt 2008: 156) Üldist

optimaalset kapitali struktuuri ei ole olemas. Iga ettevõtte peab saavutama lähtudes individuaalsetest tingimustest oma kapitali optimaalse struktuuri. Seega optimaalne kapitali struktuur on olemas ettevõtte tasandil, kuid mitte majanduse tasandil. (Kenk 2012: 25)

Ettevõtte juhtkond ei soovi kasutada väliseid kapitaliallikaid, kuna sageli toob see endaga kaasa ettevõtte juhtkonna tegevuse jälgimise (pankade või professionaalsete investorite poolt) ja otsustusvabaduse piiramise (näiteks võlakirjaklauslite kaudu) või jõuvahekorra muutuse aktsionäride üldkoosolekul, mille tagajärjeks võivad olla muutused ettevõtte tippjuhtkonna koosseisus. Sisemise omakapitali maksueelise olemasolu võrreldes väliste finantseerimisallikatega sõltub konkreetse maksusüsteemi ülesehitusest ja omapärast. Juhul kui dividende maksustatakse kõrgemalt kui tulusid muudest allikatest (näiteks intressid või realiseeritud kapitali kasvatulu) võib ettevõtte eelistada sisemisi allikaid ka maksude aspektist lähtudes (Sander 2003: 171). Levine jt (2000) väitel mõjutab laenude kasutamise efektiivsust ka finantssektori areng – reeglina on arenenuma finantssektori korral tagatud võrdsem ligipääs kapitalile, turuväliste tehingute osatähtsus on väiksem, laenuandmise protseduurid ja tingimused on läbipaistvamad ning sellest tulenevalt on ka laenude kasutamise efektiivsus suurem. Autori seisukohalt ei ole aga ettevõtetel alati võimalust valida olemasolevate finantseerimisallikate vahel. Ettevõtetel tuleb arvestada küll eelnevalt välja toodud põhimõtetega, kuid otsus langetada vastavalt ettevõtte võimalustele ja vajadustele.

Kuigi võib loetleda suure hulga erinevaid finantseerimisallikaid, on enamikule alustajatele kättesaadavad neist vaid vähesed (Miettinen jt 2008: 155). Alustavale ettevõttele sobib finantseerimisallikaks oma- ja laenukapitali vahel paikneva hübriidfinantseerimise alla kuuluv sihtfinantseerimine. See hõlmab endas ka Euroopa Liidu fondide toetusi, mida saavad taotleda kindlaks määratud tegevusvaldkonna ettevõtted vastates toetuse tingimustes seatud kriteeriumitele. Toetuste kasuks räägib fakt, et nendega ei kaasne igakuised tagasimaksud, millele lisatud intress, nagu laenude puhul. Samuti puudub kontroll ettevõtte juhtimise üle ega pea maksmakompensatsiooni. Alustavate ning väikeettevõtete finantseerimisel on autori seisukohalt seega mõistlik taotleda Euroopa Liidu struktuurifondide toetusi.

1.2. Alustavate ettevõtete finantsvahendite kättesaadavus ja Euroopa Liidu struktuuritoetused

Alustavate ettevõtete finantsvahendite kättesaadavuse olulisusele ning sellega seotud probleematika analüüsimisele ja struktuurifondide täpsema olemuse ning EL toetustega finantseerimise kirjeldamisele eelnevalt on asjakohane selgitada ettevõtlusega tegelemise kasusid. Seda nii riigi tasandil kui ka Euroopa Liidu seisukohast.

Viimase paari aastakümne jooksul on nii Euroopa Liidus tervikuna kui ka tema liikmesriikides pööratud suuremat tähelepanu ettevõtluspoliitikale ja väike- ja keskettevõtetele suunatud poliitikale. Sellest annavad märku Euroopa Komisjoni avaldatud arvukad seisukohavõtud, teadaanded ja programmid (Miettinen jt 2006: 105). Euroopa Liidus on Eesti ettevõtetele mitmesuguste programmide ja fondide raha toel võimalik arendada oma tegevust, aidates samal ajal kaasa kogu Euroopa arendamisele (Perens jt 2007: 1). Ettevõtete tegevusefektiivsus ja võimekus makse maksta on paljude Euroopa Liidu riikide puhul pikaajalise jätkusuutlikkuse võtmeküsimuseks (Lukason jt 2010: 570).

Eesti majanduspoliitika üldeesmärk on saavutada jätkusuutlik, sotsiaalselt ja regionaalselt tasakaalustatud majanduskasv. Eesmärgi saavutamise eelduseks on tugevad ja konkurentsivõimelised ettevõtted. (Kaseorg jt 2004: 53) Majandusarengu seisukohalt on oluline, et võimalikult suur hulk riigis elavatest inimestest oleksid huvitatud isikliku ettevõtte rajamisest (Timošova 2006: 101). Ettevõtete juurdekasvu ja kasvu tagajärjel suureneb riigis töökohtade arv, kasvavad nii otseste kui kaudsete maksude absoluutsed mahud riigieelarves. Tegemist on ühe olulise majanduskasvu allikaga. (Kõomägi 2004: 574) Seetõttu tuleb leida vahendid, kuidas ettevõtlusaktiivsust tõsta, sest selle suurenemine on seotud riigi majandusarenguga. Eesmärk on toetada ettevõtete asutamist vähendades omakorda tööpuudust, mis on Eesti ning paljude Euroopa Liidu liikmesriikide majanduspoliitika suur probleem.

Ettevõtte arengusuundumused olenevad tegevust ja arengut soodustavatest ning piiravatest teguritest, ehk edu- ja ohuteguritest (Siimon 2005: 196). Ettevõtte rahastamise määrgib enamik ettevõtjaid arengut piiravate tegurite hulka, kui need mõnes

uuringus üles lugeda palutakse – väikeettevõtted sagedamini, suurettevõtted harvem (Andresson jt 2005). Finantseerimisvahendite kättesaadavus on keskmisest olulisem probleem uutele, väiksematele ja kahjumis ettevõtetele (Eesti väikese...2005: 46). Ka Harvie ja Lee (2003) on ettevõtteid analüüsidest täheldanud, et väikeettevõtete arengu peamiseks takistuseks on piiratud ligipääs finantseerimisvõimalustele.

Kuigi Eesti kapitaliturg on võrreldes teiste Euroopa riikidega suhteliselt hästi arenenud, on valdkondi, kus turg ei toimi (Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium 2006: 24). Alustava ettevõtja jaoks, kel puudub tagatis, hästiformuleeritud äriplaan ning ettevõtte finantsajalugu, mille alusel hinnata tema krediitvõimet, on lisaraha leidmine eriti keeruline. Mida riskantsem on idee, seda suurema riski võtab investor või kreditor ettevõttesse investeerides ning see vähendab lisaraha kaasamise võimalusi või tõstab laenu hinda. Mida väikesem on soovitatav laenusumma, seda vähemotstarbekas on laenu väljastamine krediitiasutustele. (Eesti ettevõtluspoliitika 2010)

Alustava ettevõtte kitsamaid tingimusi on välja toonud ka Miettinen jt väites, et alustavatel ja väiksematel ettevõtetel on laenudele sageli keskmisest halvem juurdepääs, sest neil puudub varasem äritegevuse ajalugu ja napib tagatist. Üldteada on suhteliselt kõrge läbikukkujate hulk alustavate ettevõtjate hulgas, mis loomulikult muudab potentsiaalseid laenuandjaid ettevaatlikuks. (Miettinen jt 2006) Loodud uute ettevõtete ellujäämismäär ulatub vaid 63 protsendini - üle kolmandiku ettevõtetest lõpetavad tegevuse kolme aasta jooksul pärast registreerimist. Ettevõtete madala ellujäämismäära põhjused peituvad osaliselt arenemisjärgus ettevõtluse tegevuskeskkonnas – kapitaliturud, õiguskeskkond, ettevõtluskultuur ning ettevõtluse tugistruktuur. (Riiklik... 2007) Samal ajal jäävad tulenevalt stardikapitali nappusest ettevõtted kas asutamata või kui siiski nappide ressurssidega starditakse, on edasimineku aeglasem ja läbikukkumise risk suurem (Miettinen jt 2006).

Investeeringutegevuseks vajaminevate finantsvahendite kättesaadavus on väikeste ja alustavate ettevõtete puhul elutähtis. Nende kasv, võttes arvesse nii alustavaid kui ka olemasolevaid ettevõtteid, sõltub suuresti väliste finantsallikate kättesaadavusest. (Berger jt 1998) Stardikapitali nappus on ettevõtete läbikukkumise sagedaseks põhjuseks (Miettinen jt 2008: 154). Lisaks võib ettevõtete finantskapitali kättesaadavuse

piirang oluliselt mõjutada ettevõtte kasumlikkust (Fu jt 2002). Kui väikesed ja alustavad ettevõtted ei saa ettevõtluskeskkonnas ületada üht suurimat ja olulisemat probleemi, milleks on finantsvahendite halb kättesaadavus, siis neil on raske areneda suurteks, konkurentsivõimelisteks ning jätkusuutlikeks ettevõteteks, mis aitaksid kaasa majandusolukorra paranemisele. Nimetatud põhjustel on autori seisukohalt väga oluline toetada riigi tasandil alustavaid ja väikeseid ettevõtteid, pakkudes neile hästi läbimõeldud stardiabi ning toetusi.

Euroopa Liidus on tavapärane alustavate ettevõtete toetamine, seda nii tagastamatu rahalise abi, stardilaenude, turuhinnast madalamate intressimäärade, aga ka lihtsalt konsultatsiooni vormis. Riigi seisukohalt on ülimalt oluline, et toetusmeetmed oleksid suunatud neile ettevõtetele, kes seda ühest küljest vajaksid (ilma toetuseta tegevust ei alustaks) ning kes suudavad tagada toetuse efektiivsuse ehk lähitulevikus luua piisavalt maksutuluseid või eksportkäivet, parandades seeläbi riigieelarve positsiooni aga ka riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet ning jooksevkonto seisust. (Lukason jt 2010: 570)

Euroopa Liit koosneb 27 liikmesriigist, mis moodustavad 493 miljoni elanikuga kogukonna ja ühisturu. Siiski valitseb nendes riikides ja nende 271 regioonis suur majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus. Euroopa ühtekuuluvuspoliitika on kesksel kohal terve liidu, aga eriti just liidu nõrgemate regioonide konkurentsivõimelisuse suurendamises. (Euroopa ühtekuuluvuspoliitika... 2009) Tatari (2010) sõnul mängib Euroopa Liidu regionaalpoliitika Kesk- ja Ida-Euroopa riikide majanduste üleminekul tähtsat rolli ning selle efektiivne teostamine nõuab liikmesriikidelt ELi praktika ning normide järgimist.

Seoses Euroopa Liiduga ühinemisega on Eestis välja töötatud arvukalt meetmeid ettevõtluse arendamiseks ja toetamiseks (Timošova 2006: 109). Üheks võimalikuks vahendiks on kasutada struktuuritoetust. Euroopa Liidu struktuurifondide sõnastiku kohaselt on struktuuritoetus riigi poolt antav rahaline abi, mida kaasrahastatakse Euroopa Liidu struktuurifondidest, sh Euroopa ühenduse algatuste INTERREG ja EQUAL raames, ja ühtekuuluvusfondist (Sõnastik 2013). Struktuuritoetus jaguneb kaheks (Samas 2013):

1. Euroopa Liidu toetus – EL struktuurifondidest, sh Euroopa ühenduse algatuste INTERREG ja EQUAL raames, ja ühtekuuluvusfondist eraldatav struktuuritoetuse osa;
2. Riigieelarveline toetus – struktuuritoetuse osa, mis kantakse riigikassast koos EL rahaga otse toetuse saajale.

Struktuurifondid on ELi eri piirkondade vahelise majandusliku ja sotsiaalse ebavõrdsuse leevendamisel peamiseks instrumendiks, mille rahalised toetused suunatakse sotsiaal-majanduslikult mahajäänud piirkondade arendamisele (Abiks... 2004: 4). Investeeritakse tuhandetesse projektidesse kõikides Euroopa regioonides, et saavutada peamine ülesanne: edendada majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust, vähendades liikmesriikide ja regioonide vahelisi ebavõrdsusi (Euroopa ühtekuuluvuspoliitika... 2009). Kõikide ELi struktuurifondide projektide rakendamine on suunatud Eesti riigi konkurentsivõime tõstmisele sotsiaalselt ja regionaalselt tasakaalustatud jätkusuutliku majandusliku arengu tagamiseks ja riigile eraldatud toetuste sihipärasele kasutamisele (Unt 2006: 6).

ELi struktuurifondide toetuse eraldamine liikmesriigile toimub mitmeaastaste programmide ehk arengukavade alusel, mille liikmesriik koostab ja esitab Euroopa Komisjonile. Euroopa Komisjon on ühtlasi institutsioon, kes vahendab rahaeraldise struktuurivahenditest ning kellele liikmesriik peab esitama toetuste kasutamise seotud aruandluse. (RAKi... 2013) Aastateks 2007–2013 on ette valmistatud riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia, mis on struktuuritoetuste rakendamise aluseks olev strateegiline raamdokument. (EL... 2013)

Programmi edukaks elluviimiseks peab iga liikmesriik töötama välja terve rea protseduure, süsteeme ning tegevuskavasid, tagades seejuures nende vastavuse EL reeglitele ning kindlustades, et kõik osapooled toetuse andjast toetuse kasutajani omaksid põhjalikku ülevaadet toetusega kaasnevatest reeglitest (RAKi...2013) Struktuurifondide raha planeerimiseks ja kasutamiseks on Euroopa Liit sätestanud rea üldiseid põhimõtteid. Eesti kontekstis avaldub eespool käsitletud struktuurifondide rakendamise põhimõtete tähtsus ennekõike järgnevas tabelis (vt tabel 2, lk 18).

Tabel 2. Euroopa Liidu struktuurifondide põhimõtted ning selgitused Eesti kontekstis

Põhimõte	Selgitus Eesti kontekstis
Programmiliisus	EL rahastab mitmeaastaste programmide elluviimist, mitte üksikprojekte. Põhimõtte eeldab Eesti poolt pikaajalise strateegilise arengukava koostamist, mille alusel Eesti rakendab väljavalitud meetmeid.
Kontsentreeritus	ELi vahendid on koondatud teatud prioriteetsete eesmärkide saavutamiseks. Raha suunatakse sinna, kus probleemid on teravamad ja arengupotentsiaal suurim. Samuti suunab EL oma regionaalpoliitika vahendeid piirkondadesse, kus abi on kõige rohkem vaja, andes vähemarenenud regioonidele teatud eelisarengu võimaluse. Praktikas tähendab see, et EList struktuurivahendite taotlemiseks määrab Eesti kindlaks oma siseriiklikud prioriteedid lähtuvalt valdkondlikest arengukavadest, senisest finantseerimismahust jm
Lähimus	EL on oma ainupädevusest välja jäävates küsimustes õigus sekkuda vaid siis, kui ühiseid sihte ei ole võimalik saavutada liikmesriigi tasandil. Struktuurivahendite kasutamise kontekstis toimub projektide menetlemine, valik ja rakendamine üksnes eesti keeles ja Eestis, mitte Brüsselis.
Partnerlus	EL fondide vahendeid ei planeeri ega jaga ainult ametnikud, vaid protsessi on kaasatud ka omavalitsuste, kolmanda sektori ja muude huvigruppide esindajad. Kõikide osapoolte kaasamise programmide elluviimisel peab tagama korraldusasutus.
Täiendavus	EL toetab Eesti enda kulutusi valdkondades, mida soovitakse eelisarendada. Seega peab kõiki struktuurifondidest kaasrahastatavaid projekte kaasfinantseerima ka Eesti avalik sektor.
Seire ja hindamine	EL vahendite kasutamine on järjepidevalt hinnatud, auditeeritud ja kontrollitud, et tagada kogu toetusraha sihipärane ja korrektne kasutamine.

Allikas: Abiks Euroopa Liidu Struktuurifondidest taotlejale 2004: 10.

Ettevõtluse konkurentsi prioriteedi üheks meetmeks on ettevõtete arengu toetamine. Meetme üldiseks eesmärgiks on tugevdada olemasolevate ettevõtete konkurentsivõimet ja stimuleerida uute ettevõtete teket. Spetsiifilisteks eesmärkideks on suurendada väike- ja keskmise suurusega ettevõtete tekke-, ellujäämis- ja arenguvõimalusi, parandades ligipääsu finantseerimisele: toetada ettevõtete kasvu ja uute töökohtade loomist, pakkudes ettevõtluseks vajalikku oskusteavet ja aidates ettevõtteid uute turgude leidmisel ning parandada ettevõtete konkurentsivõimet ja sealjuures eriti toodete kvaliteeti, pakkudes sobivaid ettevõtluse toetusmeetmeid. (Abiks Euroopa... 2004: 12)

Euroopa Liidu struktuurifondide toetuste taotlemise tingimused erinevad riigiti, nii antakse Eesti ettevõtluspoliitika tugistruktuuri organisatsioonide spetsiifilisematest eesmärkidest ja struktuurifondidest taotlevate ettevõtetele seatud nõuetest üksikasjalikum ülevaade töö empiirilises osas. Enamik riike peab otstarbekaks

alustavaid ja väikeettevõtteid ühel või teisel viisil toetada. Alustavate ettevõtjate hulgas on väljalangevus kõrge. Mõnigi kord ei ole selle põhjuseks nõrk äriidee või halb ettevõtja, vaid näiteks stardikapitali või ka teatud teadmiste nappus. Kui ettevõttel õnnestuks raskeim periood üle elada, siis loodavad töökohad ja makstavad maksud kompenseerivad starditoetuse kuhjaga. (Miettinen jt 2006: 126) Sellest tulenevalt käsitleb järgmine alapeatükk erinevaid tulemuslikkuse mõõdikuid, tuues välja olulised näitajad, mille abil analüüsida Euroopa Liidu struktuurifondist starditoetust saanud ettevõtete finantsseidundi muutumist.

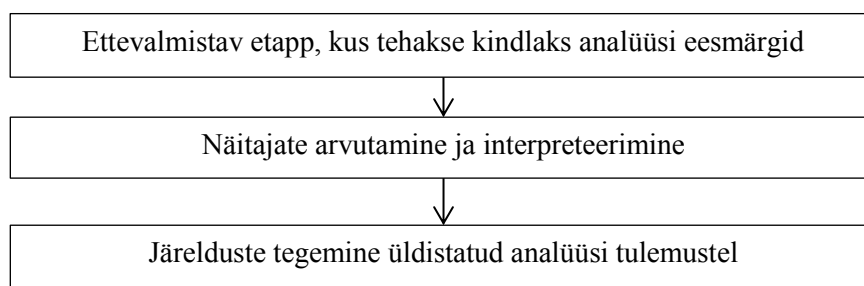
1.3. Ettevõtte finantsilise tulemuslikkuse analüüs

Iga ettevõtmist tehakse eesmärgiga saavutada kindlaks määratud tulemus. Kaasaegse finantsteooria nurgakiviks on väärtuse maksimeerimise printsiip, mis tähendab, et juhid peaksid tegema kõik otsused eesmärgiga suurendada ettevõtte pikaajalist turuväärtust (Jensen 2002). Eelnevalt välja toodud finantseerimisvõimalusi, keskendudes struktuurifondide starditoetusele, tuleb samuti kasutada ettevõtte tulemuslikumaks ja efektiivsemaks toimimiseks, mis omakorda suurendavad ettevõtte väärtust. Ettevõtte tegevusele ning toetuse mõjule hinnangu andmiseks peab läbi töötama finantsaruanded ning teostama oluliste finantsnäitajate põhjal tulemuslikkuse analüüs. Seetõttu on asjakohane selgitada finantsaruandluse eesmärki ja kirjeldada analüüsi protsessi.

Finantsaruandluse üks põhieesmärk on kindlustada finantsaruannete kasutajaid informatsiooniga. Investorid on peamiselt huvitatud firma tulevases kasumist. Kreditorid huvituvad ettevõtte maksejõulisusest ja likviidsusest. Tarnijaid huvitab eelkõige, kas firmal on küllaldaselt raha arvete õigeaegseks tasumiseks. Finantsaruannete analüüs on kasulik ka firma juhtkonnale, kuna see annab võimaluse potentsiaalsete finantsprobleemide väljaselgitamiseks enne, kui need on muutunud ohtlikuks. (Reinberg 1999: 75) Peale probleemide tuvastamise on see hea arenguvõimaluste märkamiseks. Autori seisukohalt on oluline lisada, et finantsaruandlus annab rahastajale informatsiooni, kuidas on ettevõtte oma taotlusvormis seatud eesmärkidest kinni pidanud. Investori kasumiootusele lisandub struktuurifondidest taotlenud ettevõtete puhul vajadus hinnata ka makromajanduslikku mõju – loodud töökohtade arvu, maksutulused riigile, suurenenud ekspordi jms.

Viimase aastakümne jooksul on kõikide tegevusvaldkondade ettevõtete äritegevuse lahutamatuks osaks saanud jätkusuutlikkus (Bertels jt 2010). Schariczi ja Smithi (2011) sõnul on jätkusuutlikkus ettevõtte tegevuste tulemus, mis näitab ettevõtte võimet jääda nii äriprotsessides kui ka rahaliselt elujõuliseks. Finantsanalüüs on ennekõike suunatud ettevõtte jätkusuutlikkuse analüüsimisele (Andresson jt 2011). See on aga omakorda pikaajalise ja eduka äritegevuse aluseks. EASI starditoetuse eesmärgiks on samuti jätkusuutliku arenguprognosisega ettevõtete tekke soodustamine.

Aruste (2007: 12) ja teiste autorite põhjal võib finantsanalüüsi jagada põhimõtteliselt kolme etappi. Analüüsi teostamise etapid ja nende järgnevus on välja toodud alljärgneval joonisel (vt joonis 3).

Joonis 3. Finantsanalüüsi etapid (Allikas: Aruste 2007).

Käesoleva töö empiirilise osa ettevalmistavas etapis seatakse eesmärgiks starditoetuse analüüsimiseks oluliste finantsnäitajate muutumise alusel toetuse mõju hinnata. Näitajad arvutatakse vastavalt majandusaasta aruannetes välja toodud informatsioonile MS Exceli tabelitöötlusprogrammis ning interpreteeritakse analüüsi osas, võrreldes tulemusi Eesti keskmiste näitajate ja eelnevate uuringute tulemustega. Sellele järgnevad järeldused ning autori poolt pakutud muudatused parandusettepanekute alapeatükis.

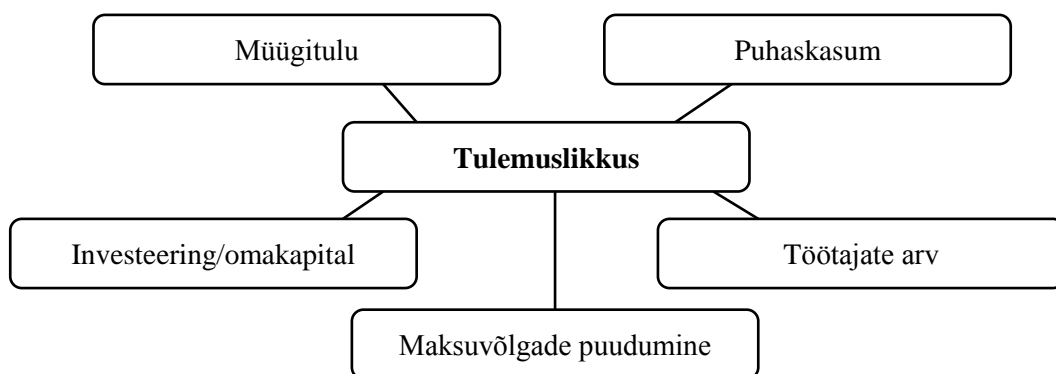
Finantsaruandluse analüüsi meetoditeks on trendianalüüs ja suhtarvuanalüüs. Trendianalüüs kajastab olulisemate näitajate (puhaskasum, müügitulu jms) muutumist aja jooksul. Suhtarvuanalüüsi kasutades saab esile tuua finantsnäitajate seoseid ja teha nende alusel võrdlevat analüüsi. (Kolbre jt 2003: 152) Suhtarve võrreldakse tegevusvaldkondade keskmistega ja konkurentide andmetega. Käesoleva töö empiirilises osas ei koostata valimi moodustanud ettevõtetele üldist finantsanalüüsi, vaid hinnatakse finantsseisundi muutust starditoetuse tulemuslikkuse seisukohast.

Sellest tulenevalt on teemakohane välja tuua tulemuslikkuse mõõtmise teoreetilist tagapõhja ning leida starditoetuse tulemuslikkuse hindamiseks sobivad mõõdikud.

Kõige üldisemalt võib tulemuslikkust mõista kui mingi töö tegemist või kohustuse täitmist ehk siis püstitatud eesmärgini jõudmist. Tulemuslikkus on sellekohaselt saavutamine, millegi sooritamine, toimimine vms seisund, mis eelnevalt sõnastati ning mis kindla ja eelnevalt kokku lepitud ajaperioodi järel on tõenduslikult olemas. (Armstrong 1999: 430) Laias käsitluses võib Doherty ja Horne'i (2002) põhjal välja tuua tulemuslikkuse mõõtmise kaks erinevat lähenemist.

1. Lisandunud väärtuse kontseptsioon, mille puhul võrreldakse, hinnatakse tulemuslikkuse kasvumäär kas algseisundi või mingi muu referents näitajaga (teine organisatsioon). See väljendub tavaliselt eesmärgi sõnastuses kui kasvumäära väljatoomine.
2. „Parima väärtuse“ kontseptsioon, mille puhul sõnastatakse nõ ideaal, parima väärtuse seisund ning võrreldakse tulemuslikkuse mõõtmisel, hindamisel selle suhtes saavutamist.

Starditoetuse puhul prognoosivad ettevõtted toetuse taotluses nelja järgneva majandusaasta olulisi finantstulemusi. Doherty ja Horne'i põhjal on nad teisisõnu seadnud „parima väärtuse“ ehk eesmärgi, milleni toetusraha abil ettevõttes jõuda. Girma jt (2003) on väitnud, et tulemuslikkuse mõõtmise indikaatoreid on palju erinevaid ning tulemuslikkust on mõõdetud tehnoloogia parema kasutamise, suuremas tootlikkuse, ettevõtte ellujäämise tõenäosuse ning töökohtade loomisega. Alustavate ettevõtete starditoetuse mõju analüüsinud Lukason ja Masso (2010) on välja toonud mõõdikud, mida starditoetuse poolt finantseeritud ettevõtete tegevuse tulemuslikkuse analüüsimisel kasutada. Nendeks on müügitulu, puhaskasum, töötajate arv, maksuvõlgade puudumine ja starditoetusega finantseeritud projekti maksumuse osakaal omakapitalis (vt joonis 4, lk 22).

Joonis 4. Tulemuslikkuse mõõdikud (Allikas: Lukason ja Masso 2010 põhjal, autori koostatud).

Ärikasum arvutatakse tavaliselt finantsaasta lõpul nn netokasumina, kus lisaks kuludele on tulude kogusummast maha arvatud ka maksud ja intressid (s.o. kogukulud) (Venesaar jt 2003: 7). Netokasumi asemel kasutakse majandusaasta aruannetes ka puhaskasumi mõistet. Samuti on asjakohane lisada, et müügitulu arvutatakse samuti aasta lõpu seisuga, töötajate arv on aga välja toodud aruandeaasta keskmine.

Puhaskasumi ja müügitulu abil saab arvutada käiberentaabluse suhtarvu ehk müügikäibe puhasrentaablust. Rentaabluse suhtarvud näitavad, kui efektiivselt suudab ettevõtte juhtkond genereerida puhaskasumit. Müügikäibe puhasrentaablus näitab puhaskasumi osatähtsust müügikäibes. Seda kasutatakse selgitamiseks, kas ettevõtte kulud on kontrolli all. Mida kõrgem see näitaja on, seda parem. (Kolbre jt 2003: 156) Müügikäibe puhasrentaablus näitab müügikäibe iga ühiku tasuvust ehk mitu protsenti müügikäibest jääb ettevõttele kasumiks. Arvutuslik valem müügikäibe puhasrentaabluse (PM) leidmiseks on:

$$(1) \quad PM = \frac{NI}{S},$$

kus

NI – puhaskasum,

S – müügikäive.

Starditoetuse puhul on tegemist investeeringuga ettevõttesse. Omakapitali puhasrentaablus (ROE) näitab investeeringute tasuvust ja võimaldab otsustada ettevõtte juhtimise efektiivsuse üle. Omakapitali puhasrentaabluse alusel saab otsustada, kas

äritegevuse tulemus on parem kui võimalikud teised investeerimise alternatiivid (Kolbre jt 2003: 145). See on oluline näitaja toetuse tulemuslikkuse analüüsil, sest aitab anda hinnangut, mil määral on struktuuritoetusena investeeritud euro saadud tagasi kasumina. Valem omakapitali rentaabluse leidmiseks on alljärgnev:

$$(2) \quad ROE = \frac{NI}{E},$$

kus

E – omakapital.

Euroopa Komisjoni uuringu kohaselt loodi aastatel 2002–2010 Euroopa Liidus 85% uutest töökohtadest väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes. Seega on väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete roll uute töökohtade loomisel oluliselt suurem kui nende osa kogu tööhõives (67%). (Väikeettevõtted loovad... 2012) Uuringu läbiviimisel lisandunud töötajate arvu analüüsil saab järeldada, mil määral on täidetud starditoetuse eesmärki toetada uute töökohtade loomist.

Täiendavalt on huvitav uurida, kas konkreetsed ettevõtted oleksid praktikas starditoetust vajanud, lihtsaimaks meetodiks on võrrelda ettevõtete omakapitali suurust esimese aasta lõpus alustamisel planeeritud investeeringu suurusega (Lukason jt 2010: 573). Autori sõnul ei ole kahjuks võimalik analüüsida ühe ettevõtte majandustulemuste muutust korraga nii toetust saades kui ka toetuse mittesaamise korral samades majandustingimustes. Oluline on analüüsida toetust saanud ettevõtete nimekirja jätkusuutlikkuse aspektist. Eraldi vaadatakse skeemide lõikes ettevõtteid, kes enam ei tegutse, st on kas pankrotis, registrist kustutatud või likvideerimisel. (Jaaksoo jt 2012: 18) Selle kohta annab ettevõtete kohta informatsiooni Ärireister.

Toetuse tulemuslikkuse analüüsimisel peab järeldusi tehes arvestama ka makromajanduslike mõjudega, lisaks EAS-i välja antud toetusele mõjutavad ettevõtete majandustulemusi muud tegurid, mida kvantitatiivse analüüsiga ei ole võimalik mõõta (Samas 2012: 24). Starditoetuse tulemuslikkust väljendavate näitajate arvutamine ning analüüs näitab kuivõrd edukatesse projektidesse on toetusrahasid eraldatud. Sellest tulenevalt saab teha parandusettepanekuid, mis muudaksid toetusraha jagamise süsteemi veelgi tulemuslikumaks ning toetust saanud ettevõtete arengu jätkusuutlikumaks.

2. ALUSTAVA ETTEVÕTJA STARDITOETUSE MÕJU ETTEVÕTETE FINANTSSEISUNDILE

2.1. Alustava ettevõtja starditoetus

Ettevõtluse arengu toetamise meetodid ning struktuuritoetuste jagamise põhimõtted erinevad riigiti. Eesti ettevõtetele kehtestatud toetuste taotlemise tingimuste ning täpsemate summade välja toomisele ja taotlemise protsessi kirjeldamisele eelnevalt on teemakohane anda ülevaade ettevõtluspoliitikat toetavatest organisatsioonidest ja nende pakutavatest teenustest. Eesti ettevõtluspoliitika elluviimiseks on loodud ettevõtluse tugistruktuur, kuhu kuuluvad (Ettevõtluse toetamine... 2012):

- Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS),
- Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutus (KredEx),
- maakondlikud ettevõtluskeskused ja ärinõuandlad.

2000. aastal loodud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus edendab ettevõtlus- ja regionaalpoliitikat Eestis ning on riikliku ettevõtluse tugisüsteemi üks suuremaid institutsioone, pakkudes ettevõtjatele, teadusasutustele, avalikule ja kolmandale sektorile rahalisi toetusi, nõustamist, koostöövõimalusi ja koolitust (Sihtasutusest 2013). Eesti liitumise järel Euroopa Liiduga sai EAS üheks Euroopa Liidu struktuurifondide rakendusüksuseks Eestis, olles peamine ettevõtjatele suunatud toetus- ja arendusprogrammide pakkuja (Miettinen jt 2006: 122). EAS-i poolt välja antav starditoetus on suunatud alustavatele ettevõtetele, mis on orienteeritud pigem jätkusuutlikule kui kiire kasvuga firmadele (Alustava ettevõtte... 2012). Kiire kasv, millele on KredExi alustava ettevõtete toetamisel orienteeritud (vt tabel 3, lk 25) võib viidata ühekordsele suuremahulisele tehingule, mis põhjustab küll finantsnäitajate hüppelise suurenemise, kuid ei garanteeri kõrgele tasemele jäämist. Järgmisel aastal või

perioodil ei pruugi ettevõttel nii hästi minna ega ei ole võimalik sellist suurt tehingut teha ja kiirele kasvule võib järgneda järsk langus. Majandusarengu seisukohalt on olulisem tagada aeglasem, kuid stabiilne ning jätkusuutlik kasv.

Teise riiklikusse ettevõtluse tugistruktuuri kuuluva sihtasutuse, Krediid- ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse üheks eesmärgiks on parandada kapitali kättesaadavust VKEle, pakkudes erinevaid garantiitooteid (Miettinen jt 2006: 122). KredEx aitab ettevõtetel kiiremini areneda ja turvaliselt välisturgudele laieneda pakkudes laene, krediidikindlustust ja riigi garantiiga tagatise (KredEx 2013). Alustavad ja kuni kolm aastat tegutsenud väike- ja keskmised ettevõtted saavad taotleda äri alustamiseks stardilaenu, mida käendab 75% ulatuses riiklik sihtasutus KredEx. Võrreldes tavalaenuga on stardilaenu eelis see, et ettevõtjal tuleb oma isikliku varaga vähem riskida ning sellest on abi eelkõige ettevõtetel, kes tegevust alles alustavad, sest neil on lühikese krediidiajaloo tõttu pangalaenu keeruline saada. (Alustava ettevõtte... 2012)

Parema ülevaate EASi ja KredExi poolt pakutavatest teenustest, orienteeritusest, toetuse/laenu summast ning ettevõttele seatavatest kriteeriumitest annab ülevaate alljärgnev tabel (vt tabel 3).

Tabel 3. EASi ja KredExi alustavate ettevõtete toetamise võrdlus

	EAS	KredEx
Pakutavad teenused	Rahalised toetused, koolitused, nõustamine ja koostöövõimalused	Laenu, krediidikindlustus ja riigi garantiiga tagatised
Orienteeritus	Jätkusuutlikkusele	Kasvule
Summa	Starditoetus kuni 5000 eurot	Stardilaenu kuni 64 000 eurot
Ettevõtte vanus	Kuni 12 kuud	Kuni 3 aastat

Allikas: EAS ja KredEx kodulehtede põhjal (autori koostatud).

Eelnimetatud organisatsioonide tegevust toetab maakondlike arenduskeskuste võrgustik. Need on EASi ja KredExi lepingulised partnerid, kes vahendavad üle Eesti nimetatud sihtasutuste tooteid ning teenuseid ja ühtlasi tagavad riikliku poliitika rakendamise maakondlikul tasandil. (Miettinen 2006: 122) Sellega on täidetud struktuurifondide raha kasutamise partnerluse põhimõte – protsessi on kaasatud ka omavalitsuste esindajad. See on oluline, sest kohalik omavalitsus teab paremini piirkondlikke arenduvajadusi

ning esindajad omavad adekvaatsemat informatsiooni, mis aitab õigustatud otsustele jõuda.

Ettevõtete investeeringute toetamiseks on riik alates 2001. aastast pakkunud alustavatele ettevõtjatele starditoetust ning tegutsevatele ja kiiresti kasvavatele ettevõtetele laenu- ja liisingukäendust (Eesti ettevõtluspoliitika 2010). Euroopa Liidu struktuurifondidest raha eraldamine riikliku arengukava raames on võimalik alates 1. jaanuarist 2004 (Abiks Euroopa... 2004: 33). Perioodil 2007–2013 peaaegu kahekordistuvad Eesti struktuurifondid võrreldes programmi perioodiga 2004–2006 (Euroopa ühtekuuluvuspoliitika 2009). Eestile on aastatel 2007–2013 struktuuritoetusena ette nähtud kokku 3,40 miljardit eurot (Euroopa Liidu... 2012). Samal rahastamisperioodil on EASi rakendada 784 miljonit eurot (Sihtasutusest 2013). Sellest 194 miljonit eurot eraldatakse ettevõtluse, eriti just väikeste ja keskmise suurusega ettevõtte toetamiseks (Euroopa ühtekuuluvuspoliitika... 2009). Erinevate toetusmeetmete vahel jagatakse ära suur rahasumma. Lisaks on ettevõtete toetamine oluline ka majandusarengu seisukohalt. Selleks, et toetuse jagamine oleks otstarbekas ja põhjendatud, tuleb seadus põhjalikult läbi töötada, õigustatud kriteeriumid seada ning kontrollsüsteem rajada.

Struktuuritoetuse andmise ja kasutamise sätestab perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seadus. Alustavate ettevõtete jaoks on finantsvahendite parema kättesaadavuse saavutamise eesmärgil sobilik taotleda EASist starditoetust. Seaduse kohaselt on alustava ettevõtja starditoetuse eesmärgiks on jätkusuutliku arenguprognosis väikeettevõtjate tekke soodustamine ja ellujäämisvõimaluste parandamine vähendades finantseerimisvõimaluste kättesaadavuse takistusi (Alustava... 2008: § 2, lõige 1). Reeglina saab alustavate ettevõtete starditoetust kasutada ettevõtluseks vajaliku põhivara soetamiseks või hoonete renoveerimiseks ja nõutav on teatud omafinantseerimise olemasolu. Mõnede tegevusalade ettevõtetele starditoetust ei eraldata. (Miettinen jt 2006: 128) Määrust mitte kohaldatavad tegevusvaldkonnad on täpsemalt nimetatud Majandus- ja kommunikatsiooniministri välja antud alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetuse tingimuste ja korra määruses. Seega ei ole ka tagasimaksekohustuseta starditoetuse taotlemise võimalus eranditult kõikidele ettevõtetele mõeldud ega paranda seega univertsalselt eelnevalt kirjeldatud alustavate

ettevõtete finantsvahendite kättesaadavuse probleemi. Peale tegevusvaldkonna on kindlaks määratud töötajate arv ning ettevõtte bilansimaht või aastakäive. Autori arvamuse kohaselt kindlustatakse sellega just väikeste ning mitte nii edukate ettevõtete toetamine. Toetusrahasid antakse nendele, kellel seda rohkem vaja on. Aastas üle 3 miljoni euro eest tooteid ja teenuseid müüv alustav ettevõtte peab ka ilma starditoetuseta ettevõtte jätkusuutliku käivitamisega hakkama saama. Tegevuse arendamiseks on sellistele ettevõtetele mõeldud teised struktuurifondi toetused.

Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse § 5 kohaselt on alustav ettevõtja ettevõtja, kes on kandud äriregistrisse vähem kui aasta tagasi ja kes on sõltumatu. Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetuse tingimused ja kord kehtestab alljärgnevad nõuded toetuse taotlejale:

- taotlejal ei tohi olla maksuvõlga riiklike maksude osas, välja arvatud juhul, kui see on ajatatud;
- taotleja töötajate arv peab olema väiksem kui 50 töötajat ja tema eelmise majandusaasta aastakäive ei tohi ületada 3 190 000 eurot või bilansimaht 1 590 000 eurot;
- taotlejale jooksva majandusaasta ja kahe eelneva majandusaasta jooksul eraldatud vähese tähtsusega abi ei tohi ületada koos meetme raames taotletava toetusega vähese tähtsusega abi ülemmäära 200 000 eurot;
- füüsilisest isikust ettevõtjast taotleja ei tohi omada osalust või kuuluda juhtorgani koosseisu samas valdkonnas tegutsevas juriidilises isikus;
- äriühingust taotlejas ei või omada osalust samas valdkonnas tegutsev isik või isik, kes omab samaaegselt osalust või kuulub juhtorgani koosseisu samas valdkonnas tegutsevas teises juriidilises isikus;
- kui taotleja on maanteetranspordi valdkonnas tegutsev ettevõtja, ei tohi talle jooksva majandusaasta ja kahe eelneva majandusaasta jooksul eraldatud vähese tähtsusega abi ületada koos meetme raames taotletava toetusega vähese tähtsusega abi ülemmäära 100 000 eurot.

Lisaks toob EASi koduleht (Starditoetus 2103), välja et starditoetust on oodatud taotlema alustav ettevõtja, kes loob vähemalt ühe aastaringse täistööajaga töökoha,

kelle ärimudel on läbimõeldud, tema äriplaan sisaldab lisaks äri kirjeldusele ka ettevõtte käivitamise kava (tegevusplaani) ning kelle toode või teenus on äritegevuse alustamiseks valmis. Toetuse taotleja peab arvestama meetme tingimustes sätestatud omafinantseeringu ja struktuuritoetuse proportsiooniga. Olemasoleva omafinantseeringu suurus piirab seega ka projekti üldist mahtu ja kulutusi. (Projektide raamatupidamine... 2007)

Starditoetuse maksimaalseks suuruseks on 5000 eurot projekti kohta (Starditoetuse... 2012: 7). Toetuse puhul on ette määratud ka omafinantseering. Oluliseks tingimuseks euroraha kasutamisel on veel kulude abikõlblikkus. Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seaduse § 2 defineerib, et abikõlblik kulu on kulu, mis on põhjendatud, mõistlik ja vajalik projekti elluviimiseks ning mis on tehtud kooskõlas õigusaktides või toetuse taotluse rahuldamise otsuses sätestatud nõuetega. Seega tuleb tähelepanu pöörata, milliseid kulusid tohib toeturahaga katta. Starditoetuse finantseerimise piirmääraks on kuni 80% abikõlblikest kuludest, toetatavate projektide omafinantseeringu määr on starditoetuse kasutamisel vähemalt 20% abikõlblikest kuludest (Starditoetuse... 2012: 7). Starditoetust on võimalik kasutada projekti perioodi jooksul põhivara soetamiseks ja turundustegevuste läbiviimiseks (Starditoetus 2013). Toetuse taotleja peab arvestama meetme tingimustes sätestatud omafinantseeringu ja struktuuritoetuse proportsiooniga. Olemasoleva omafinantseeringu suurus piirab seega ka projekti üldist mahtu ja kulutusi. (Projektide raamatupidamine... 2007)

Kõik EASist toetust taotlevad ettevõtted peavad vastama eelnevalt välja toodud tingimustele. Taotlemiseks tuleb täita vorm taotleja informatsiooni, projekti üldandmete ning oodatavate tulemustega. Sellele tuleb lisada kohustuslikud dokumendid, milleks on äriplaan tegevuskavaga (turundustegevuste puhul ka turundusplaan), finantsprognosid ning võimalusel majandustegevuse aruanded. Olenevalt ettevõttest ja projektist võib kaasneda kohustus esitada EASile lisaks veel volikiri, asutamislepingu koopia, hinnapakumised ning rakendustarkvara arendamise lähteülesanne. Empiiriliste tingimuste ülevaatele järgnevalt teostatakse valimi moodustanud ettevõtete toetuse tulemuslikkuse uurimus.

2.2. Uurimuse valim ja metoodika

Käesoleva lõputöö uurimus analüüsib starditoetuse kui ühe olulise finantseerimisallika mõju ettevõtete finantsseisundile. Andresson jt (2001: 8) sõnul on riiklik toetus ehk riigitoetus valitsuse abi, mida antakse ettevõttele teatud ressursside üleandmise kaudu ning mille saamiseks peab ettevõtte äritegevus vastama teatud kindlaksmääratud kriteeriumitele. Riigitoetuse kasutamise dünaamika välja toomiseks saab esitada järgneva uuringu tulemuse. Kui 2008. aastal eelistas riigi toetusi finantseerimisallikana 5% ettevõtetest, siis 2011. aastal oli see näitaja 15% (Väikese ja keskmise... 2012). Aastal 2010 moodustas 90% Eesti ettevõtlastoetustest Euroopa Liidu raha (Riigi... 2010: 4). See on autori hinnangul väga suur osakaal ning selle tõttu on oluline teostada ka uuring, kuidas on toetus mõjutanud ettevõtete finantsilist tulemuslikkust ning aidanud parandada jätkusuutlikkust.

Bosma ja Levie (2010) toovad välja, et jõukamates riikides nähti 2009. aasta majanduskriisis kasvavat võimalust ettevõtte loomiseks, kuid vajaduspõhiste ettevõtjate osakaal kasvas sellel perioodil jõudsalt. See tähendab, et inimestel ei jäänud suurenenud tööpuuduse tõttu tihti muud üle, kui oma ettevõtte rajada. Seda tõestab autori arvates ka alljärgnevalt välja toodud statistika. Hoolimata majanduskliima järsust halvenemisest ja majanduse üldisest kokkutõmbumisest, kasvas Eesti ettevõtlusaktiivsus mullu aasta varasema ajaga võrreldes 13%, 2009. aastal loodi 11 284 uut ettevõtet, s.o. 1324 võrra rohkem kui aasta varem (Uute ettevõtete... 2010).

Statistikaameti andmebaasi põhjal 2009. aasta 31. detsembri seisuga oli Eesti Äriregistris registreeritud 169 837 erineva õigusliku vormiga ettevõtet. Toetuse taotlemise aktiivsus ei jagune aga piirkonniti võrdselt. Küll aga saab toetust saanud ettevõtete piirkondliku jagunemise ning arvukuse puhul välja tuua suhtelisi sarnasusi võrreldes olemasolevate ettevõtetega. Sellest tulenevalt on teemakohane anda ülevaade, kuidas jagunevad aastal 2009 EASist starditoetust saanud ettevõtted maakonniti (vt tabel 4, lk 30).

Tabel 4. 2009. aastal EASi starditoetust saanud ettevõtete jaotumine maakonniti.

Maakond	Ettevõtete arv	Osakaal (%)
Harjumaa	47	26,9
Hiiumaa	0	0,0
Ida-Virumaa	14	8,0
Jõgevamaa	5	2,9
Järvamaa	4	2,3
Läänemaa	8	4,6
Lääne-Virumaa	5	2,9
Põlvamaa	3	1,7
Pärnumaa	20	11,4
Raplamaa	5	2,9
Saaremaa	7	4,0
Tartumaa	35	20,0
Valgamaa	7	4,0
Viljandimaa	4	2,3
Võrumaa	11	6,3
Kokku:	175	100,0

Allikas: EASi toetuste andmebaas (autori arvutused).

Tabelist järeldub, et kõige rohkem positiivseid rahastamisotsuseid said nimetatud aastal Harjumaa, Tartumaa ning Pärnumaa ettevõtted, arvuliselt vastavalt 47, 35 ja 20. See on põhjendatav ka Rahvastikuregistris välja toodud andmete põhjal eelnimetatud maakondade suurema rahvaarvuga. Ülejäänud maakondades jäi toetust saanud ettevõtete arv kaheteistkümnest allapoole. Seega ükski väiksem maakond ei üllata oma elanike arvuga pöördvõrdeliselt suurema ettevõtete rajamise aktiivsusega.

2009. aasta 16. augustist muutusid starditoetuse tingimused. Programmi tingimusi sätestava Majandus- ja Kommunikatsiooniministri määruse muutmise tingis muutunud majandusolukord, varem väljatöötatud meetmed ettevõtluse toetamiseks vajasisid lihtsustamist ja täiendamist, et parandada ettevõtjate ligipääsu täiendavale kapitalile. Samas ei muudetud toetuse eesmärke, vaid loodi võimalus olla paindlikum. Senine starditoetuse maksimumsumma 50 000 krooni suurenes 100 000 kroonini. Samuti vähenes omafinantseeringu määr – senise 25 protsendi asemel 20 protsenti. (Ettevõtja starditoetus... 2009)

Uurimuse valim on moodustatud EASi kodulehekülje toetatud projektide andmebaasi informatsiooni põhjal. Valimi moodustavad 16 alustavat ettevõtet erinevates tegevusvaldkondadest üle Eesti, kes said aastal 2009 EASist starditoetust.

2.3. Starditoetuse finantsilise tulemuslikkuse analüüs

Lõputöö uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas on muutunud toetus ettevõtete finantsseisundit, võttes arvesse starditoetuse finantsilist tulemuslikkust väljendavaid mõõdikuid. Kirjandusest leiab palju uuringuid, mis käsitlevad riiklike toetuste mõju ettevõtetele, nendest alustavate ettevõtetele mõeldud toetuste uuringuid on aga väga vähe (Lukason jt 2010: 254). Almuse 2001. aastal Saksamaal läbi viidud uuring näitas, et riikliku stardiabi saanud ettevõtted olid töötajate arvu kasvu seisukohast tulemuslikumad pärast kuueaastalist perioodi. Crepon ja Duguet (2003) tõi välja Prantsusmaa ettevõtete uuringu põhjal endiste töötute poolt asutatud starditoetust saanud ettevõtete kõrgema ellujäämismäära. Starditoetuse tulemuslikkuse kohta on eestipõhiseid uuringuid tehtud väga vähe. Masso ja Vildo (2009) sõnul on põhjuseks on andmete puudulikkus, lisaks on seni teostatud uuringute puhul kasutatud peamiselt kvalitatiivseid meetodeid. Käesolevas töös avaldatakse ning võrreldakse Lukasoni, Masso ja Vildo ning poliitikauuringute keskuse PRAXIS poolt koostatud starditoetuse mõju uuringute tulemusi valimi moodustanud ettevõtete analüüsi järgselt.

Finantsanalüüsil kasutatavaks põhiliseks informatsiooniallikaks on majandusaasta aruanne (Ross 2008). Äriseadustik esitab ettevõtjatele mitmeid nõudeid. Üheks lihtsamini täidetavaks on aastaaruande esitamine äriregistrile. (Haldma jt 2003: 26) Finantsaruandluse analüüs lähtub selles, et meil ei ole muud (sisemist) infot ettevõttest peale selle, mis sisaldub aastaruandes ning avalikes materjalides ettevõtte tegevusvaldkonna (majandusharu) kohta (Reinberg 1999: 75). Antud töö puhul ei ole autoril samuti palju rohkem infot ega andmeid valimi moodustanud ettevõtete kohta peale selle, mis on välja toodud majandusaasta aruannetes. Aruannetele lisaks võimaldab avalikest materjalidest Registrite ja Infosüsteemide e-äriregister kontrollida ettevõtete maksuvõla infot. Valimi moodustavad erinevate tegevusvaldkondade ettevõtted, samuti on tegemist alustavate ettevõtetega, kelle puhul ei ole tegevus stabiliseerunud ning suhtarvude arvutamine ja võrdlemine tegevusharu või Eesti keskmistega ei anna adekvaatset ülevaadet.

Lisaks sellele, et ühe ettevõtte piires on raske analüüsida finantsaruannet, siis rohkem kui kahe ettevõtte puhul on see veel keerulisem, sest raske on võrrelda ettevõtete

andmeid omavahel, kui need erinevad suuruse poolest. Sellest tulenevalt on ettevõtete andmed loetavad alles siis, kui need on standardiseeritud näiteks protsentidena absoluutarvude asemel. (Ross 2008) Käesolevas töös on tegemist peamiselt mikroettevõtetega, seega nad ei erine palju suuruse poolest, kuid sellegipoolest tuuakse välja näitajate minimaalsed, maksimaalsed ning mediaansuurused ja analüüsitakse arvuliste tulemuste asemel protsentuaalseid muutuseid ning osakaale. Need on autori arvates samuti paremad analüüsimiseks ja hinnangute andmiseks.

Lõputöö valimi moodustanud ettevõtted taotlesid starditoetust 2009. aastal, mil aasta keskel muudeti maksimaalset toetuse summat. Starditoetus suurenes augustis 3196 euro pealt 6391 euroni. Sellest tulenevalt viiakse analüüs läbi aasta alguses ehk väiksema maksimaalse (I ettevõtted) ning suurema maksimaalse toetuse summa (II ettevõtted) ettevõtete võrdlusena (vt tabel 5, lk 33).

Tabel 5. Alustavate ettevõtete starditoetuse summa ja projekti kogumaksumus

Muutuja	Ar. keskmine (€)	Mediaan (€)	Miinum (€)	Maksimum (€)
I toetuse summa	3046	3196	2263	3196
II toetuse summa	6246	6391	5107	6391
I projekti kogumaksumus	4670	4700	3018	6841
II projekti kogumaksumus	11 512	8083	6384	39 146

Allikas: EASi toetatud projektide andmebaas (autori arvutused).

Valimi moodustanud ettevõtete keskmine toetuse summa oli aasta alguses taotlenud ettevõtetel 3046 eurot ehk 95% maksimaalsest summast (3196 eurot). Aasta lõpus taotlenud ettevõtetel oli maksimaalne toetuse summa 6391 eurot ning valimisse kuuluvad ettevõtted taotlesid keskmiselt 6246 euro ulatuses starditoetust. See moodustab 98% maksimaalsest taotletavast summast. Mediaaniks on toetuste summa puhul mõlemal juhul maksimaalne taotletav summa.

Seega saab väita, et ettevõtted, kes toetust taotlevad, kasutavad seda peaaegu maksimaalselt ära. Käitumine on põhjendatud, sest pakutavaid võimalusi maksimaalselt ära kasutades saavad ettevõtted kindlustada endale suurema vabaduse kulutuste ajastamisel ning maksumuse arvestamisel. Samas suurendab see ohtu, et ettevõtjad ei mõtle oma tegevust piisavalt üksikasjalikult läbi ning ei kasuta toetusraha nii sihtotstarbeliselt kui peaksid. See viitab omakorda ka starditoetuse negatiivsele

aspektile – võimaldades osadele ettevõtetele paremaid tingimusi kui teistele, muutub ettevõtetevaheline konkurents. Toetust saanud ettevõtteid ei pruugi pingutada enam, et saavutada veelgi suurem areng, edendades kogu riigi majandusolukorda. Maksimumilähedast toetusraha taotledes saab ettevõtte äritegevuse alutamiseks arvestada suuremate vajalike kulutustega ning raha puudujäämise oht on väiksem. See tõestab EASile, et planeeritakse asjalikku äritegevust, mis toodab reaalseid tulemusi ja tagatakse ettevõtte jätkusuutlikum areng.

Toetuse summa võrdlus projekti kogumaksumusega näitab võõrfinantseeringu määra. Starditoetuse puhul kehtis 2009. aasta alguses veel 25%-line oma omafinantseeringu nõue. Tingimuste paranedes alanes see 20%ni. Omafinantseeringut võib suurendada ning projekti ellu viimiseks rohkem enda rahalisi vahendeid kasutada kui määruses välja toodud miinimum. I grupi kuuluvate ettevõtete puhul on keskmine omafinantseeringu osakaal 33%, II grupi ettevõtetel 29%. Sellest on tingitud ka keskmise omafinantseeringu summa erinevused. Valimi põhjal saab sellest tulenevalt üldistava järeldusena öelda, et keskmiselt ületab ettevõtete omafinantseeringu osakaal 8 protsendipunkti võrra minimaalset nõuet.

Järgnevate tulemuslikkuse näitajate arvutamisel on taotlemise kuupäevast hoolimata kõikide ettevõtete puhul võetud sama baasaasta. Rossi (2008) soovitusel arvutatakse välja ka protsentuaalseid muutuseid, tulemused esitatakse tabeli kujul ning analüüsitakse seejärel võimalikke põhjuseid. Analüüsitakse valimi sees olevaid erinevusi ja teostatakse üldisem analüüs kogu valimi põhjal.

Üks olulisemaid finanstulemuslikkuse näitajaid on ettevõtte toodete või teenuste müügi kogumaksumust summeeriv müügitulu. Kõik valimi moodustanud ettevõtteid said toetuse taotlusele positiivse otsuse 2009. aastal. Suuremal osal aasta lõpus toetust saanud ettevõtetel ei toimunudki nimetatud aastal aktiivset majandustegevust, mistõttu on majandusaasta aruandest välja toodud müügitulu 0. Ka valimi teise grupi ettevõtete toetuse saamise aasta keskmine müügitulu oli pigem tagasihoidlik. Mõlemate puhul jäi see taotlemise aastal keskmiselt 31 000 euro juurde (vt tabel 6, lk 35).

Tabel 6. Ettevõtete keskmine müügitulu ja selle protsentuaalne kasv aastate lõikes

Muutuja	2009 (€)	2010 (€)	Kasv (%)	2011 (€)	Kasv (%)
I müügitulu	31 613	91 049	183,8	99 547	9,3
II müügitulu	29 757	161 990	444,4	218 539	34,9
Keskmine müügitulu	30 978	126 519	313,7	159 043	22,1

Allikas: Ettevõtete majandusaasta aruanded (autori arvutused).

43% I grupi ettevõtetest oli 2011. aasta müügitulu langenud eelmise aastaga võrreldes. II grupi ettevõtete puhul on see langenud vaid 11% juhtudel. Seega on enamus rohkem toetusraha saanud ettevõtetest suutnud tekitada suuremas mahus müügilt tulu ning nende start on olnud sellest aspektist vaadatuna tulemuslikum. Valimi moodustanud ettevõtete müügitulu analüüs näitab, et hoolimata paljude ettevõtete eelmise aastaga võrreldes halvemast tulemusest, kasvas keskmine müügitulu mõlemal aastal tõusvas joones. Rohkem toetust saanud ettevõtete viimase aasta tulemuste kasv eelnevaga võrreldes oli üle kahe korra suurem kui vähem toetust saanud ettevõtete puhul. Masso ja Vildo (2009) leidsid samuti ettevõtete uuringu põhjal, et starditoetusel on kõikidel toetusjärgsetel aastatel positiivne mõju ettevõtete müügitulu kasvule. 22% müügitulu kasv on majanduskriisi mõjusid silmas pidades arvestatav kasv.

Olulise tulemuslikkuse indikaatori puhaskasumi väärtuse puhul esinevad valimi sees suuremad erinevused. Esimesel aastal pärast toetuse saamist on keskmine puhaskasumi kasv 242,8%. Järgmisel aastal teenivad osad vähem toetust saanud ettevõtted kahjumit, vähendades seeläbi oluliselt ka I grupi ettevõtete keskmist puhaskasumit (vt tabel 7).

Tabel 7. Ettevõtete keskmine puhaskasum ja selle protsentuaalne kasv aastate lõikes

Muutuja	2009 (€)	2010 (€)	Kasv (%)	2011 (€)	Kasv (%)
I puhaskasum	5425	16 907	211,6	7310	-56,8
II puhaskasum	3008	11 251	274,1	25 605	127,6
Keskmine puhaskasum	4217	14 079	242,8	16 458	35,4

Allikas: Ettevõtete majandusaasta aruanded (autori arvutused).

Lukasoni ja Masso 2005–2008. aastal starditoetust saanud ettevõtete analüüsist selgunud fakt, et teisel tegevusaastal pärast toetuse saamist on ettevõtted tegutsenud halvemini kui esimesel aastal (Masso jt 2010: 570). Eraldi gruppina võib seda I grupi puhul küll täheldada ning autorite väide leiab seeläbi kinnitust ka antud juhul. Kuigi toetus eeldab ettevõtete jätkusuutlikku kasvu ning tulemuste pidevat paranemist, ei

pruugi see reaalselt nii olla. Valimi moodustanud ettevõtete keskmise puhaskasumi puhul on teisel aastal samuti tõusu näha.

Kahe eelnevalt arvatud ning analüüsitud tulemuslikkuse indikaatori jagatis käiberentaablus näitab müügikäibe iga ühiku tasuvust ehk mitu protsenti käibest jääb ettevõttele kasumiks. Antud lõputöös seda ei võrrelda Eesti keskmisega, kuid suhtarvu kasutatakse valimisiseks võrdlevaks analüüsiks (vt tabel 8, lk 36).

Tabel 8. Ettevõtete keskmine käiberentaablus

Muutuja	2009 (%)	2010 (%)	2011 (%)
I käiberentaablus	16,8	18,6	7,3
II käiberentaablus	10,1	6,9	11,7
Keskmine käiberentaablus	13,5	12,8	9,5

Allikas: Ettevõtete majandusaasta aruanded (autori arvutused).

Tabelist järeldub, et valimisiseselt olid käiberentaabluse tulemuste puhul üpris suured erinevused. Rohkem toetust saanud ettevõtte puhul oli suhtarv stabiilsem, väiksemas summas toetusraha saanud ettevõtetel muutus see aga rohkem ning 2011. aasta lõpuks jäi alla II grupi tulemustele. Käiberentaabluse puhul saab valimi moodustanud ettevõtete puhul täheldada väärtuse langust. Analüüsitava ettevõtetes saadi viimase analüüsitava aasta lõpu seisuga keskmiselt 9,5 senti kasumit iga müügikäibe euro kohta. Positiivne on see, et ühelgi aastal ei olnud käiberentaablus negatiivne. Valimi tulemuste analüüsist järeldub, et ettevõtted suutsid genereerida kasumit, jättes ligikaudu 10% ettevõtte müügikäibest kasumiks. Eelnevalt läbiviidud uuringud ei ole starditoetuse analüüsil käiberentaabluse suhtarvu kasutanud, seega puudub selles aspektis võrdlusmaterjal teiste uuringute tulemustega.

Omakapitali puhaskasum ROE näitab investeeringu tasuvust. Tabelist (vt tabel 9, lk 37) järeldub, et kõige rohkem on investeering kasumit tootnud teisel analüüsitava aastal, valimi keskmine on 58,1%. See tähendab, et investeeritud euro kohta saadi kasumina tagasi 58 senti. Näitaja kõrge tulemus just teisel aastal võib olla tingitud sellest, et vastavalt toetuse saamise päevale, oli osade ettevõtete reaalse äritegevusega majandusaasta erineva pikkusega. Lisaks võidi teha esimesel aastal toetusrahade eest investeering ning järgmisel sai juba suuremas mahus tooteid/teenuseid müüa,

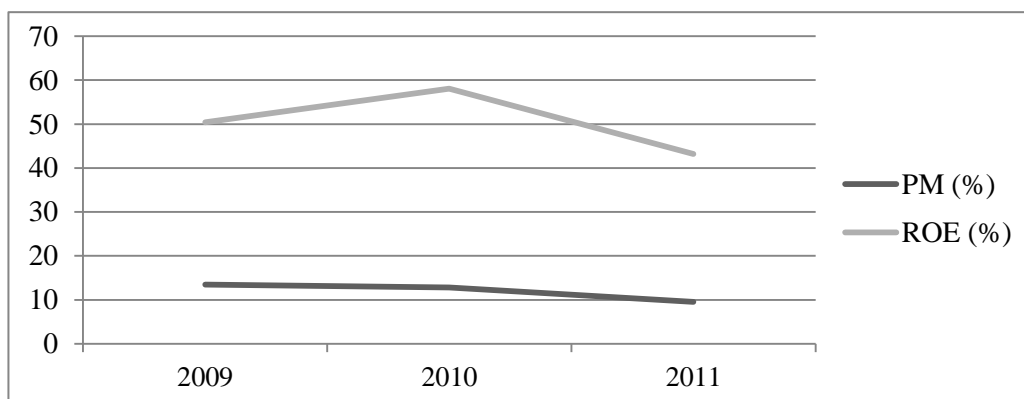
suurendades nii müügikäivet ja seeläbi ka omakapitali puhaskasumit. Kolmanda analüüsitava aasta lõpuks langes näitaja märgatavalt, sest osad ettevõtted teenisid sel aastal kahjumit. Sellegipoolest on ROE igal aastal positiivne.

Tabel 9. Ettevõtete keskmine omakapitali rentaablus

Muutuja	2009 (%)	2010 (%)	2011 (%)
I käiberentaaclus	58,1	65,9	32,5
II käiberentaaclus	42,7	50,4	53,8
Keskmine käiberentaaclus	50,4	58,1	43,2

Allikas: Ettevõtete majandusaasta aruanded (autori arvutused).

Parema ülevaate suhtarvude muutumisest annab alljärgnev joonis, kus on välja toodud rentaablussuhtarvude muutumise dünaamika (vt joonis 5). Mõlemad suhtarvud on seotud puhaskasumiga, kõikidel analüüsitavatel aastatel küll positiivsed, kuid langevad kolmanda aasta lõpuks madalamale tasemele võrreldes esimese aastaga. Käiberentaaclus näitaja on omakapitali rentaaclusast üle nelja korra väiksem. Graafiku põhjal saab väita, et ligikaudu 9,5% müügikäibest ning 43,2% investeringust jääb keskmiselt ettevõtetele puhaskasumiks.

Joonis 5. Rentaablussuhtarvude PM ja ROE muutumise dünaamika (Allikas: ettevõtete majandusaasta aruanded, autori arvutused).

Starditoetuse puhul on oluline analüüsida ka loodavate ettevõtete töötajate arvu muutust. Toetuse saamise tingimustes on seatud nõue luua vähemalt 1 täistööajaga töökoht ettevõttesse. I gruppi kuuluvad ettevõtete puhul kasvas keskmine töötajate arv väiksem kui II grupi puhul (vt tabel 10, lk 38).

Tabel 10. Ettevõtete keskmine töötajate arv

Muutuja	2009	2010	2011
I töötajate arv	1	1	2
II töötajate arv	0	3	5
Keskmine töötajate arv	1	2	3

Allikas: Ettevõtete majandusaasta aruanded (autori arvutused).

Kogu valimi peale suurenes näitaja eelnevaga võrreldes 100% ehk keskmiselt loodi iga aasta 1 töökoht ettevõtetes juurde. Sealjuures tuli aga välja fakt, et 25% ettevõtetest ei ole kõigi kolme aasta lõikes mitte ühtegi töötajat. Ometi on starditoetuse tingimuseks nõue luua ettevõttesse vähemalt 1 töökoht. Töökohti juurde mitte luues ei vähene tööpuudus. Ettevõtlusaktiivsuse suurendamine ja tööpuuduse vähendamine on aga starditoetuse eesmärk. Töötajate arvu kasvu kinnitab ka Masso ja Vildo 2009. aasta starditoetuse mõju uuring, kus autorid leidsid, et toetusel on positiivne ja statistiliselt oluline mõju töökohtade loomise aspektist teisel aastal pärast toetuse saamist.

Jaaksoo jt (2012) põhjal on oluline toetust saanud ettevõtteid vaadelda ka jätkusuutlikkuse aspektist. Sel puhul vaadeldakse, kui paljud ettevõtted jätkavad tegevust. Masso ja Vildo (2009) väidavad, et toetatud ettevõtete ellujäämismäär on kõrgem kui toetust mitte saanud ettevõtete puhul. Vastuseks kriitikale, et suur hulk EASi toetust saanud ettevõtetest on tegevuse lõpetanud, teatas EAS, et statistika kohaselt ületab toetatud alustavate ettevõtete ellujäämismäär keskmist kolmandiku võrra. EASi teatel on nende toetatud ettevõtete ellujäämismäär kolmanda tegevusaasta lõpuks ligi 77%, toetuseta alustanud ettevõtete puhul on vastav näitaja vähemalt 15% madam. (ERR 2012) See protsent avaldab just 2009. aastal toetust saanud ettevõtete ellujäämismäära ning EASi alustavate ettevõtete divisjoni direktor Dmitri Burnaševi sõnul on see eelnevate aastatega võrreldes langenud kuni 10%. Ta lisab: „See number kõneleb masu-keelt, sest ega meiegi poolt toetatud ettevõtted globaalsest majandusurutisest pääsenud. Küll aga on tulemus Eesti taasiseseisvumisaja sama perioodi keskmisest näitajast - 67% - siiski kõrgem, seega EASi toetatud ettevõtete ellujäämismäär on kõvasti üle keskmise”. Veel tõdeb Burnašev, et toetatute keskmiselt kõrgem ellujäämismäär kõneleb pigem riikliku toetuspoliitika konservatiivsusest. (EASi toetatud... 2012)

Käesoleva lõputöö uuringus ei teostatud arvutusi ning analüüsi toetust mitte saanud ettevõtete võrdlusgruppi kasutades. Sellegipoolest saab juhuslikult moodustatud valimi põhjal välja tuua, et kõik toetust saanud ettevõtted jätkavad tegevust – ükski ei ole likvideerimisel ega pankrotis. Seda aga ei saa väita kogu starditoetust saanud 2009. aasta üldkogumi ettevõtete kohta, kus on esindatud ettevõtteid, kes tänaseks päevaks on tegevuse lõpetanud. Ettevõtete ellujäämismäära kasv võib olla tingitud ettevõtluspoliitika arendamisest ning ettevõtluse tugistruktuuri organisatsioonide tulemuslikust tööst. Samuti võib tänu koolitustele ning arendustegevusele olla kasvanud ettevõtjate teadlikkus ja ettevõtluskogemus. Lisaks paraneb iga aastaga Eesti majanduse olukord.

Tulemuslikkuse indikaatoritest maksuvõlgade analüüsimiseks välja toodud andmed on kajastatud 25.04.2013 seisuga. Tabelist järeldub (vt tabel 11), et 2013. aasta aprilli lõpu seisuga on vaid 12,5% valimi moodustanud ettevõtetest maksuvõlgased. Täpsemalt on mõlemast grupist vaid ühel ettevõttel võlg. Keskmine maksuvõla summa on 1903 eurot. See võib autori seisukohalt olla põhjustatud sellest, et 2009. aastal asutatud ettevõtted kujunesid majandusraskustes olevas keskkonnas ning olid sellest tulenevalt konservatiivsemad. Sama kinnitab ka Krediidiinfo toleagne asedirektor Alar Jäger, kes ütles 6. septembril 2011 toimunud pressikonverentsil, et maksekäitumise statistika näitab majanduskriisist taastumise märke. Samas lisas ta, et majanduslanguse ajal eraldati terad sõkaldest, ehk ellu jäid vaid raskustega toime tulnud ettevõtted ning need suudavad olude halvenedes paremini toime tulla. (Maksuvõlgadega firmade...2011)

Tabel 11. Maksuvõlgades ettevõtete arv ning keskmine maksuvõla summa

Muutuja	2013. a.
I maksuvõlgadega ettevõtete arv	1
II maksuvõlgadega ettevõtete arv	1
Keskmine maksuvõlgadega ettevõtete arv	1
I keskmine maksuvõla summa	1565
II keskmine maksuvõla summa	2241
Keskmine maksuvõla summa	1903

Allikas: Äriregister (autori arvutused).

Viimaseks Lukasoni ja Masso starditoetuse tulemuslikkuse arvutamise meetodiks on esimese aasta lõpu omakapitali suuruse võrdlus planeeritud investeeringu ehk projekti

kogumaksumuse suurusega. Valimi põhjal võib väita, et 75% ettevõtetel ületas esimese aasta omakapital investeringu suurust. Lukasoni ja Masso (2010) sõnul viitab suurem omakapital võrreldes projekti maksumusega sellele, et toetuse omistamine sellistele ettevõtetele oli tõenäoliselt ebaotstarbekas ning nad oleksid hakkama saanud ka ilma selleta. Autori hinnangul ei oleks toetust mitte saades ettevõtte pruukinud teha sama suuri investeringuid põhivarasse ega samalaadselt planeerida ettevõtte turundustegevust. Põhjuseks võib olla suurenenud tajutud riski mõju, sest võõra rahaga julgetakse tihtipeale vabamalt tehinguid teha. Autor ei nõustu Lukasoni ja Masso väitega ka seetõttu, et antud uuringu puhul oli 2009. aasta lõpukuudel loodud ettevõtetel esimene omakapitali väärtus välja toodud 2010. aasta aruandes. See mõjutab aga antud tulemuslikkuse indikaatori väärtust.

Uuringu kokkuvõtteks saab öelda, et starditoetust saanud ettevõtete olulised majandustulemused on kahe järgneva aasta andmete põhjal paranenud. Mõlema grupi ettevõtete müügitulud suurenesid kolme aasta jooksul positiivses suunas. Oli küll ettevõtteid, kelle järgmise aasta müügitulu tulemused olid eelmise aasta omast väiksemad, kuid üldiselt saab starditoetus saanud ettevõtete valimi puhul täheldada müügitulu kasvu. Sama saab väita ka puhaskasumi kohta, mis oli viimase analüüsitava aasta lõpu seisuga keskmiselt üle 16 400 euro. Keskmise käiberentaablus on valimi viimasel vaadeldaval aastal 9,5%, omakapitali rentaablus 43,2% ning töötajate arv suurenes keskmiselt 100% aastas. Autori arvates on positiivne ka väike maksuvõlgade kogusumma ja võlgades ettevõtete vähene arv ning kõrge ellujäämismäär. Toetust taotlevad ettevõtted peavad ettenägelikult oma tegevust analüüsima ja planeerima ning prognoosid koos taotlusega EASile esitama. Sellest võib olla põhjustatud nende paremad tulemused toetust mitte saanud ettevõtetega võrreldes. Lisaks on olemas kontakt sihtasutusega, mis võib kergendada ja motiveerida kasutama konsultatsiooniteenust, aidates tuvastada nii ettevõtte arenguvõimalusi ning paremini läbi mõelda tegevust. Sellegipoolest tulid analüüsi tulemusena välja nõrgad kohad, mille parandamisega tasub tegeleda, et toetuse tulemuslikkus ja mõju ettevõtete finantsnäitajatele oleks veel suurem.

2.4. Parandusettepanekud

Uurimuse käigus on otstarbekas mõelda mikrotasandi tulemuste analüüsist samm edasi ning teha ettepanekuid, kuidas suurendada ettevõtlusaktiivsust, leevendada alustavate ettevõtete finantsvahendite kättesaadavuse probleemi ning muuta starditoetuse jagamist veelgi tulemuslikumaks, tegeledes nii makrotasandiga. Seda enam, et praegu on käimas uue rahastamisperioodi (2014–2020) eelsed läbirääkimised ning tingimuste täpsustamised. Enne uue perioodi algust tasub analüüsida käesoleval perioodil tehtud vigu ja teha ettepanekuid ka makrotasandil.

PRAXISE uuringu analüüsi kohaselt on alustavate ettevõtete toetuse programm vajalik ning hästitoimiv (Jürgenson jt 2007). Autori arvates on samuti toetuse eesmärk soodustada ja julgustada ettevõtlusega alustamist õigustatud, kuid parandusettepanekuna tuleks toetusraha eraldamist ettevõtetele tõhusamalt korraldada, et see veel paremini toimiks.

Toetuse summat kehtestades tuleb arvestada uuringust välja tulnud faktiga, et ettevõtted kasutavad taotletava toetuse summat peaaegu maksimaalselt oma projekti ellu viimiseks ära. Sellest tulenevalt, mida suuremas maksimaalses summas EAS toetusraha võimaldab, seda suuremas summas tuleb seda ettevõtete ka eraldada. Samas selgus valimisisese analüüsi põhjal, et rohkem toetusraha saanud ettevõtetel olid paremad finantstulemused vähem toetusraha saanud ettevõtete ees. Parandusettepanekuna on võimalus jätta toetussumma samale tasemele, kuid kitsendada tingimusi ja taotlemise kriieriumeid. Ettevõtted peaksid siis oma tegevust veel paremini läbi mõtlema ja planeerima, et kindlustada endale positiivne rahastamisotsus.

Veelgi olulisem on see, et vastavalt toetuse tingimustele ning korrale ettevõtted prognoositavad tulemused saavutaksid. Toetust saanud ettevõtete tegevuse üle peaks autori seisukohalt olema tõhusam kontroll. Kui raha ei kasutatud sihtotstarbeliselt, tuleks see teatud kontrollperioodi pärast tagasi nõuda või karistada ettevõtet trahviga meetmete tingimustest mitte kinnipidamise tõttu. Starditoetuse tingimustes on kirjas nõue luua juurde vähemalt 1 töökoht ja see peab olema täidetud. Seda enam, et sihtasutus ei ole defineeritud minimaalset palgamäära vms kitsendavaid tingimusi.

Toetama peaks seega projekte, mis reaalselt lisafinantseeringut vajavad, seda eesmärgipäraselt kasutavad ning makse makstes ja töökohti juurde luues ka riigi majandusolukorda parandavad. Äärmiselt oluline on, et toetust saanud ettevõtted jääksid elujõulisteks ning oleksid riigis kindlad maksumaksjad, garanteerides oma kaudsete tagasimaksetega nii finantsabi efektiivsuse (Masso jt 2010: 253).

Peale töökohtade juurde loomise nõude võib ühe parandusettepanekuna euroraha kasutamise tulemuslikkust suurendada veel eelnevalt välja arvatud rentaablussuhtarvude määrade kehtestamine, mis seovad omavahel mitut tulemuslikkuse näitajat. Lisaks võimaldavad nad saada parema ülevaate, kui hästi on toetusrahasid ära kasutatud. Idee ei ole ainult tingimuste karmistamises, vaid tegevuse tõhusamas läbimõtlemisses, tagades suure tõenäosusega oskuslikum planeerimine ning jätkusuutlikum areng.

Starditoetuse sihtotstarbelisele kasutamisele aitaks autori seiukohalt ühe võimalusena kaasa toetusrahade eraldamine pärast tulemuslikkuse tõestamist. See ettepanek tähendab, et ettevõtted saaksid starditoetust planeeritu saavutamisele järgnevalt. Sellisel juhul aga aitaks toetusraha edukalt alustanud ettevõtet edasi arendada ega vähendaks väikeste ning alustavate ettevõtete üht suurimat probleemi – finantsvahendite halba kättesaadavust, mis on starditoetuse üks eesmärke.

Zirnask (2008: 12) on väitnud, et kõige ohutum on ettevõtlusega alustada võõra rahaga. Starditoetuse raha on ettevõttele kasulik. See on võõras raha, nii öelda tasuta investering ettevõttesse, millega ei kaasne otsest tagasimaksekohustust. Ettevõtlustoetust ei saa võtta aga iseenesestmõistetava lisaboonusena. Nii, et starditoetusele järgneb kasvutoetuse taotlemine, innovatsiooniosaku või eksporditoetuse saamine. Ettevõtluspoliitikat ja ettevõtjate mentaliteeti ei tohiks riigis arendada selles suunas, et küll toetusrahasid suurendatakse, kui majandustulemused on halvad. Mõelda tuleks vastupidi – missuguseid muudatusi ellu viia ning kuidas efektiivsemad olla, et Euroopa Liidu struktuuritoetusi ei oleks Eesti ettevõtetele sellises mahus vajagi.

Praxise majanduspoliitika programmi juht Katrin Pihor on tõdenud, et euroraha hulk järgmisel perioodil (2014–2020) käesolevaga võrreldes ei kasva ja suurema

arenguhüppe saavutamiseks peab Eestis seda summat sihiteadlikumalt ja läbimõeldumalt kasutama. Käimasolev rahastamisperiood on olnud Eestile hea võimalus õppimiseks ning nüüd saame näidata, et suudame saadud kogemuste toel järgmisel perioodil senitehtud vigu vältida. (Pihor 2012) Ei ole mõistlik ega jätkusuutlik toetuda ja panustada ainult EL struktuuritoetustele, vaid tuleb riiklikku ettevõtluspoliitikat arendada ning muudatusi sisse viia, et tagada ettevõtlust edendades majanduskasv.

KOKKUVÕTE

Ettevõtte äritegevusega alustamise jaoks vajalikke finantsresursse on võimalik saada erinevatest allikates. Kolmeks peamiseks finantseerimisallikaks on laenukapital, mis tähendab võõra raha kasutamist, omakapital, mis kujutab endast oma allikate kasutamist ja hübriidfinantseerimine, milles leidub mõlema iseloomulikke jooni. Valiku ning eelistuse määravad sealjuures finantseerimisallika hind, spetsiifilised nõuded ja tingimused, rahastamisvajaduse pikkus ja ettevõtte vajadus ning võimalused. Finantshierarhia teooria toob välja küll finantseerimisallikate paremusjärjestuse, kuid kindlat oma- ja võõrfinantseerimise vahekorda ei saa ettevõtte kapitali struktuuri teooria põhjal välja tuua, sest see oleneb eelkõige ettevõttest.

Uute ettevõtete loomise tulemusel väheneb tööpuudus. See on nii Eesti kui ka kogu Euroopa liidus suur probleem. Lisaks suurenevad maksutulud riigile, millega tagatakse jätkusuutlikum majanduskasvu. Nimetatud põhjustel on oluline tegeleda ettevõtluspoliitika arendamise ning alustavate ettevõtete toetamisega. Alustavatel ettevõtetel on erinevate rahastamisallikate kasutamine kõige rohkem piiratud. Samas tuleb tõdeda, et esimeste tegevusaastate raskuste ületamiseks, läbikukkumiste vältimiseks ning jätkusuutlikuks arenguks on vajalik eemaldada nende suurim ohutegur ja tagada finantsressursside parem kättesaadavus. Selle tulemusel suureneb ka ettevõtete ellujäämismäär.

Alustavate ettevõtete, kellel puuduvad äritegevuse käivitamiseks vajaminevad rahalised vahendid, parema stardi tagamise üheks sobivaks võimaluseks on taotleda hübriidfinantseerimise alla käivatest Euroopa Liidu struktuurifondidest toetust. Fondide kaudu investeeritakse liikmesriikide ettevõtetesse, vähendades nii liidusisest ebavõrdsust ning edendades majanduslikku ühtekuuluvust. Riigi tasandil suurendavad struktuurifondide toetused ettevõtete konkurentsivõimet ning aitavad tagada

jätksuutliku arengu. Struktuuritoetuste suurest rahasummast ning olulisusest tulenevalt peab ka nende mõju hindama.

Toetuse tulemuslikkuse hindamiseks, mis näitab, kuidas on muutunud ettevõtete finantsnäitajad, tuleb ettevõtete majandusaasta aruannete põhjal läbi viia kvantitatiivne analüüs. Starditoetuse puhul on olulisteks tulemuslikkuse indikaatoriteks müügitulu, puhaskasum, töötajate arv, maksuvõlgade puudumine ning investeringu ja omakapitali vahekord. Nendele lisaks on asjakohane vaadelda ettevõtete tulemusi ka rentaabluse seisukohast. Analüüsi tulemused näitavad sealjuures, kuivõrd edukatesse ettevõtete projektidesse on EAS toetusrahasid eraldatud. Sellest tulenevalt saab teha parandusettepanekuid toetusraha efektiivsemaks kasutamiseks.

Käesoleva töö empiirilises osas anti ülevaade Eesti ettevõtluse tugistruktuurist, kuhu kuuluvast Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest saab alustavatele ettevõtetele mõeldud starditoetust taotleda. Välja toodi ka nimetatud toetuse spetsiifilised tingimused ja ettevõtetele seatud kriteeriumid. Töö uurimus viidi läbi aastal 2009 EASist starditoetust saanud ettevõtete järgnevate aastate finantstulemuste põhjal. Valimi moodustasid 16 erinevast tegevusvaldkonnast alustavat ettevõtet üle Eesti, neist enamik suuruselt mikroettevõtted ja ettevõtlusvormilt osühingud. Analüüsitava 2009. aasta puhul oli tegemist majanduskriisi aastaga, mil paljudel inimestel ei jäänud töö kaotamise tõttu muud üle kui oma ettevõtte asutada.

Uuringu tulemusel selgus, et ettevõtted kasutasid peaaegu maksimaalselt saadaolevat toetuse summat ära. Lisaks paranesid starditoetust saanud ettevõtete olulised majandustulemused kahe järgneva aasta jooksul. Nii keskmise müügitulu kui ka puhaskasumi puhul sai täheldada näitajate kasvu. Viimase analüüsitava aasta lõpus ulatus keskmine müügitulu üle 159 tuhande euro ning puhaskasum üle 16 tuhande euro. Omakapitali rentaablus ületas üle nelja korra käiberentaablust ning mõlemad näitajad olid kõikidel vaadeldavatel aastatel positiivsed. Valimi keskmine töötajate arv suurenes 100% aastas, täites nii toetuse tingimuse kriteeriumi, et ettevõttesse tuleb luua vähemalt üks täistööajaga töökoht aastas. Positiivne on ka maksuvõlgade vähesus ja ettevõtete kõrge ellujäämismäär.

Vähem toetust saanud ettevõtete majandustulemused olid paljude näitajate puhul halvemad kui rohkem toetusrahasid saanud ettevõtete puhul. Seega oli rohkem raha saanud ettevõtete areng jätkusuutlikum. Oluline on toetuse mõju analüüsil tõdeda, et arvestama peab ka makromajanduslike mõjudega, mis samuti annavad panuse ettevõtete tulemustele. Starditoetust saanud ettevõtete paranenud finantsnäitajad võivad tähendada, et EAS valib toetuse saajateks sellised ettevõtted, mille puhul nähakse suuremat potentsiaali ning mis on perspektiivis võimekamad. Lisaks peavad toetust taotlevad ettevõtted esitama sihtasutusele põhjalikumalt läbi mõeldud ja planeeritud tegevuskava, millest tulevikus juhinduda ning mis võib neid ettevõtte juhtimisel aidata.

Läbiviidud uuringu tulemusi saab ära kasutada uue rahastamisperioodi kriteeriumite seadmisel ning muudatuste sisseviimisel, et toetuste tulemuslikkus oleks veelgi suurem. Võimalike parandusettepanekutena tõi autor välja toetusraha eraldamise tõhusama korraldamise ning toetust saanud ettevõtete tulemuste saavutamise ja kriteeriumitele vastamise karmima kontrolli. Lisaks võib kriteeriumi tingimusi kitsendada rentaabluse piirmäärade ette seadmisega. Seda eesmärgiga tagada ettevõtete jätkusuutlik areng ning saada maksude näol tehtud investeering kaudselt tagasi.

Tööd on võimalik edasi arendada ettevõtete andmete kättesaadavuse paranemisel suurema valimiga analüüsiks, kus tulemusi täpsemalt eristada näiteks majandussektori alusel, tuues välja lisaks finantsnäitajate mediaannäitajatele ka kvartiilid. Edasiarendusena on võimalik analüüsida finantstulemusi ka toetust mitte saanud ettevõtete kontrollrühmaga. Oluline on eurorahastamise ja ettevõtluse arendamise temaatikat analüüsides mõelda, missuguseid muudatusi ellu viia, et ka ilma Euroopa Liidu struktuuritoetusteta hakkama saada ja ettevõtluspoliitikat arendades tagada majanduskasv.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Abiks Euroopa Liidu struktuurifondidest taotlejale. 2004. Tallinn: Rahandusministeerium.
[https://www.siseministeerium.ee/public/Abiks_toetuse_taotlejale.pdf] 20.01.2012.
2. **Almus, M.** 2001. Evaluating the Impact of Public Start-up Assistance – Results from an Econometric Approach. – Centre for European Economic Research No. 01-23.
3. Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetuse tingimused ja kord. 2008 – RT I 2010, nr 11, art 28. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/101032011017>]
4. Alustava ettevõtte rahastamine. 2012. Riigiportaal.
[https://www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/ettevotte_rahastamine/alustava_ettevotte_rahastamine] 20.11.2012.
5. Alustavale ettevõttele. 2012. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.
[<http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/eas-i-lahendused-ja-toetusvoimalused/eas-i-lahendused-ja-toetusvoimalused>] 20.01.2013.
6. **Andresson, K., Hammer, H., Kantšukov, M., Kask, K., Kaus, S., Laid, V., Lokk, J., Lokk, V., Lukason, O., Mägi, M., Roolaht, T., Sander, P., Truuverk, T., Zirnask, V.** 2001-2013. Finantsjuhtimise käsiraamat. Tallinn: Äripäeva Kirjastus.
7. **Armstrong, M.** 1999. A handbook of human resource management practice. London: Kogan Page.
8. **Aruste, V.** 2007. Finantsanalüüs – vastused igapäevastele küsimustele. Haabneeme: Forenia.
9. **Aruste, V.** 2012. Finantsanalüüs: ettevõtte väärtuse juhtimine. Tallinn: Hansa Äriteenuste OÜ.

10. **Berger, A., Udell, G.** 1998. The economics of small business finance: The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle. – *Journal of Banking & Finance*. Vol 22 (6), pp. 613-673.
11. **Bertels, S., Papania, L., Papania D.** 2010. Embedding sustainability in organizational culture. A systematic Review of the body of knowledge. – *Network for Business Sustainability*. Simon Fraser University.
12. **Cariola, A., La Rocca, M., La Rocca, T.** 2009. Capital Structure Decisions During Firm's Life Cycle. – *Small Business Economics*. Vol 37 (1), pp. 107-130.
13. **Crépon, B., Duguet, E.** Bank loans, start-up subsidies and the survival of the new firms: an econometric analysis at the entrepreneur level. – *Economics Working Paper Archive EconWPA*.
14. **Damodaran, A.** 2001. *Corporate Finance – Theory and Practice*. New York: John Wiley & Sons Inc.
15. **Davidson, W. N., Dutia, D.** 1991. Debt, Liquidity and Profitability Problems in Small Firms. - *Entrepreneurship: Theory & Practice*. Vol 16 (1), pp. 53-64.
16. **Davis, S. J.** 1996. Small Business and Job Creation: Dissecting the Myth and Reassessing the Facts. – *Small Business Economics*. Vol 8, pp. 297-315.
17. **Dorethy, T. L., Horne, T.** 2002. *Managing public services – implementing changes: A thoughtful approach to the practice of management*. London: Routledge.
18. EASi toetatud alustavate ettevõtete ellujäämismäär ületab keskmist kolmandiku võrra. 2012. EASi Pressikeskus. [http://www.eas.ee/et/eas/pressikeskus/uudised?option=com_content&view=article&id=4449] 10.04.2013.
19. Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013. 2010. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. [http://www.mkm.ee/failid/Poliitika_201006.pdf] 18.02.2013.
20. Eesti väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused. 2005. Saar Poll uuringu aruanne: 2000 väikese ja keskmise suurusega ettevõtet. [http://www.arengufond.ee/upload/Editor/ettevotlus/VKE%20Arengusuundumused_SaarPoll_2005.PDF] 27.02.2013.

21. EL programmiperiood 2007–2013. 2013. Sotsiaalministeerium.
[<http://www.sm.ee/meie/el-struktuurifondid/el-programmiperiood-2007-2013.html>]
30.04.2013.
22. ERR. EAS-i toetust saanud ettevõtete ellujäämismäär ületab keskmist.12.04.2012.
[<http://uudised.err.ee/index.php?06250374>] 25.04.2013.
23. Ettevõtja starditoetus suureneb ja saajate ring laieneb. 2009. EASi Pressikeskus.
[http://www.eas.ee/et/eas/pressikeskus/uudised?option=com_content&view=article&id=1413] 14.04.2013.
24. Ettevõtluse toetamine ja hea nõu. Ettevõtluse arendamine. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. [<http://www.mkm.ee/326544/>] 12.12.2012.
25. Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seadus. 2003.- RT I 2003, nr 18, art 96. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/258935>]
26. Ettevõtte loomise võimalused algkapitali puudumisel. 2013. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.[<http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/ettevotlusega-alustamine/ettevotluse-rahastamine-ja-toetused/ettevotte-loomise-voimalused-alkapitali-puudumisel>] 20.01.2013.
27. Euroopa Liidu regionaalpoliika. 2013. Euroopa Liidu struktuuritoetus.
[<http://www.struktuurifondid.ee/mis-on-struktuuritoetus/>] 19.02.2013.
28. Euroopa ühtekuuluvuspoliitika Eestis. 2009. Euroopa Komisjon.
[http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/country2009/et_et.pdf] 28.04.2013.
29. **Frank, M. Z., Goyal, V. K.** 2003. Testing the pecking order theory of capital structure. – Journal of Financial Economics Vol 67, pp. 217-248.
30. **Fu, T.-W., Ke, M.-C., Huang, Y. S.** 2012. Capital Growth, Financing Source and Profitability of Small Business: Evidence form Taiwan Small Enterprises. - Small Business Economics. Vol 18 (4), pp. 257-267.
31. **Girma, S., Görg, H., Strobl, E.** 2003. Government Grants, Plant Survival and Employment Growth: A Micro-Econometric Analysis. Discussion Paper No. 838.
32. **Golberg, I.** 2007. Ettevõtete finantsvõimendust mõjutavad tegurid. Tartu Ülikooli rahanduse ja arvestuse instituut.
33. **Haldma, T., Listra, E., Mullaste, M.** 2003. Aastaruande analüüs ja ettevõttesisene aruandlussüsteem. Tallinn: Trükikoda Ühiselu AS.

34. **Harvie, C., Lee, B-C.** 2003. Public policy and SME development. - Economics Working Paper Series. Working Paper 03-18.
35. **Jaaksoo, K., Kitsing, M., Lember K., Rebane, T.** 2012. Ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika vahehindamine. Lõppraport. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.
[http://www.mkm.ee/public/Vahehindamine_loppraport_FINAL.docx] 15.04.2013.
36. **Jensen, M.**, 2002. Value maximization, stakeholder theory, and the corporate objective function. – Business Ethics Quarterly. Vol 12, pp.235-256.
37. **Kangur, A., Rajasalu, T., Randveer, M.** 1999. Kapitali liikumine ja ettevõtluse rahastamine. Tallinn: Eesti Pank.
38. **Kaseorg, M., Sakk, A.** 2004. Praktilise ettevõtlusalase koolituse roll Eesti väikeettevõtetes tabelarvutussüsteemi toetusel. Ettevõtte globaliseeruvus majanduses. Tallinn: Mattimar OÜ.
39. **Kenk, K.** 2012. Kapitali stukturi mõju ettevõtte väärtusele. Tartu Ülikooli ettevõttemajanduse instituut.
40. **Kõomägi, M.** 2004. Riikliku riskikapitalifondi asutamise vajalikkus Eestis. – Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa liidus. Tallinn: Mattimar OÜ.
41. **Kuusk, K. Jürgenson, A.** 2007. Riiklike ettevõtluse tugimeetmete mõjude hindamine. Praxis toimetised nr 32. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.
[http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Toimetised/toimetised_32_2007.pdf]
18.02.2013.
42. **Levine, R., Loayza, N., Beck, T.** 2000. Financial intermediation and growth: Causality and causes. – Journal of Monetary Economics. Vol 46 (1), pp. 31-77.
43. **Lukason, O., Masso, J.** 2010. Performance of selected Estonian firms financed with start-up grant: ability to follow plans and grant usage efficiency. Tallinn: Mattimar OÜ.
44. Maksuõlgedega firmade arv langes aastaga 18 protsenti. Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal. 06.09.2011
[<http://www.rmp.ee/uudised/maksud/12134?Print=1&popUp=1>] 01.05.2013.
45. **Maness, T. S.** 1988. Introduction to Corporate Finance. Singapore: Fong & Sons Printers Pte Ltd.

46. **Masso, J., Vildo, S.** 2009. The impact of start-up grants on firm performance in Estonia. Discussions on Estonian Economic Policy XVII. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, Tallinn: Mattimar OÜ.
47. **Miettinen, A., Rikkinen, L., Teder, J.** 2008. Ettevõtlus II. Äriideest, äriplaanist, ettevõtte rajamisest ja kasvust. Tallinn: Külim.
48. **Miettinen, A., Teder, J.** 2006. Ettevõtlus I. Ettevõtluses, ettevõtjatest ja ettevõtluspoliitikast. Tallinn: Külim.
49. **Perens, A., Tamm, M., Ugand, K., Leppoja, T., Targama, K., Sulling, A., Jaansoo, A., Jaansoo, J., Sauga, U., Saar, H.** 2005. Eurorahastamine. Tallinn: Äripäeva Kirjastus.
50. Perioodi 2007-2013 struktuuritoetuse seadus. 2006. – RT I 2006, nr 59, art 440. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/13318689>] 07.04.2013.
51. **Pihor, K.** 2012. Euroraha otsustavad valikud. - Postimees. 26.10.2012, lk 12.
52. Projektide raamatupidamine struktuuritoetuste kasutamisel. 2007. Käsiraamat. Tallinn: BDA Estonia [http://www.kik.ee/sites/default/files/stories/ST/raamatupidamise_ksiraamat_FINA_L.pdf] 22.01.2013.
53. **Raudsepp, V.** 1999. Finantsjuhtimise alused. Ettevõtte rahandus. Tallinn: Külim.
54. RAKi meetme info. 2013. Siseministeerium. [<https://www.siseministeerium.ee/9672/>] 30.04.2013.
55. **Reinberg, L.** 1999. Firma aastaaruanne. Tallinn: Trükkal.
56. Ressursside vajadus. 2013. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. [<http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/ettevotlusega-alustamine/finantsplaneerimine/ressursside-vajadus>] 16.03.2013.
57. Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013. 2007. Eesti Vabariigi Rahandusministeerium. [<http://www.teaduspark.ee/UserFiles/File/struktuurivahendite%20strateegia%202013.pdf>] 06.04.2013.
58. **Ross, S. A., Randolph, W. W., Bradford D. J.** 2008. Fundamentals of corporate finance. 8th edition. Boston: McGraw-Hill Irwin.
59. **Rünkla, J.** 1996. Ettevõtte finantsseisund, konkurents ja strateegia. Tallinn: Külim.

60. **Sander, P.** 1998. Kapitali struktuuri valik ja laenukapitali maksueelis (Eesti mittefinantssektori ettevõtete basil). Dissertationes magister atrium teaduskraadi taotlemiseks. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
61. **Sander, P.** 2003. Finantshierarhia teooria ja finantseerimisotsuse Eesti ettevõtetes. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
62. **Sander, P.** 2004. Ettevõtte finantseerimine – Finantsjuhtimise käsiraamat. Tallinn: Äripäeva Kirjastus.
63. **Sander, P.** 2007. Determinants of capital structure. – Essays on factors influencing financing decisions of companies: risk, corporate control and taxation aspects. Dissertationes rerum oeconomicarum universitatis tartuensis. Tartu: Tartu University press.
64. **Sharicz, C., Smith, P.A.C.** 2011. The shift needed for sustainability. – The Learning Organization. Vol 19 (1), pp 73-86.
65. Sihtasutusest. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. [http://www.eas.ee/et/eas/sihtasutusest/uldinfo] 10.03.2013.
66. **Siimon, A.** 2001. Ettevõtte suuruse määratlemine majanduspoliitilise harmoniseerimise kontekstis. Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga. [http://www-1.mtk.ut.ee/varaska/2001/Str_ettevotluspol/Siimon.pdf] 14.04.2013.
67. **Siimon, A.** 2005. Euroopa Liiduga liitumise eelised ja mõju Eesti vikeetevõtete arengule. – Eesti ettevõtluse perspektiivid Euroopa Liidus. Tallinn: Mattimar OÜ.
68. **Smith, J., Smith, R. L.** 2000. Entrepreneurial finance. New York, Chichester, Weinheim, Brisbane, Singapore, Toronto: John Wiley & Sons, Inc.
69. Starditoetus. 2013. EAS. [http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/eas-i-lahendusd-ja-toetusvoimalused/starditoetus/ueldist] 20.03.2013.
70. Starditoetuse programmi kord. 2012. EAS. [http://www.eas.ee/images/doc/ettevotjale/alustamine/start/stardiprogramm.pdf] 18.11.2012.
71. Sõnastik. Euroopa Liidu struktuuritoetus. [http://www.struktuurifondid.ee/sonastik] 15.04.2013.
72. **Tatar, M.** 2010. Estonian Local Government Absorption Capacity of European Union Structural Funds. – Administrative Culture. Vol 11 (2), pp. 202-226.

73. **Teearu, A.** 2005. Ettevõtte finantsjuhtimine. Tallinn: Pegasus.
74. **Timošova, D.** 2006. Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete probleemid pangalaenude ja toetusmeetmete kasutamisel. Ettevõtte finantsjuhtimine: regionaalaspekt. Toimetajad Raudsepp, V. ja Sander, P. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
75. Toetatud projektide andmebaas. 2012. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. [<http://www.eas.ee/et/eas/sihtasutusest/toetatud-projektid/toetatud-projektid-alates-2004a-aprill>] 20.11.2012.
76. Tutvustus. 2013. KreEx. [<http://www.kredex.ee/kredexist/>] 10.03.2013.
77. **Unt, R.** 2006. Finantseerimise taotlemine struktuurifondidest. Tallinn: Tallinna Ülikool.
78. Uute ettevõtete loomine on tõusuteel. 2010. EASi Pressikeskus. [http://www.eas.ee/et/eas/pressikeskus/uudised?option=com_content&view=article&id=1491] 01.04.2013.
79. **Venesaar, U., Kallam, H., Kolbre, E., Lend, E., Möller, L., Reinhold, V., Simson A.-L., Uustalu A.-M.** 2003. Ärikorralduse põhiteadmised. Tallinn: Külim.
80. Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused. 2012. Poliitikauuringute Keskus Praxis. [http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/uuringud/ettevotlus/vke_arengusuundumused_uuring_2012.pdf] 24.11.2012.
81. **Zirnask, V.** 2008. Strateegiline finantsjuhtimine. Idee kohtub rahakotiga. Tallinn: Äripäeva Kirjastus.

SUMMARY

THE IMPACT OF EURO-FUNDING ON START-UP FIRMS' FINANCIAL STATUS

Laura Keller

Starting new businesses has a great influence on the economy of a country. Since Estonia's affiliation to the European Union the financial aid to start-up firms has extensively enlarged. One possible choice to ensure a better start for company is to apply for support from European Union's structural funds. The aim of the structural fund grants is to develop entrepreneurship by building sustainable companies and reduce disparities between the member countries of the EU. In Estonia the implementing agency that provides start-up grants is Enterprise Estonia.

Forming new companies helps to reduce unemployment that is a big problem throughout the European Union. In addition tax revenues to the state increase. These are the tools guaranteeing sustainable growth. For the mentioned reasons it is important to deal with developing entrepreneurship and supporting start-ups. Nevertheless, there have been arisen questions about the impact of start-up grants.

The aim of this diploma is to examine potential financing sources of a company, focusing on the European Union structural grants and basing on the theories of financial analysis and effectiveness examine the impact of euro-funding on start-ups firms' financial status. In the empirical part of the diploma the financial analyze of selected Estonian start-up firms economic performance is compiled. Regarding to the purpose, following tasks are set:

- bring out financing options for companies,
- analyze the importance of start-up firms' accessibility to financial instruments,
- describe the principles of the European Union structural funds,
- define the indicators of the financial effectiveness,
- get an overview of Enterprise Estonia's start-up grant,
- analyze the impact of start-up grant on selected Estonian start-up companies,
- find the ways to improve the start-up program and enterprise policy.

In the empirical part of the diploma based on the study it was found that the financial status improved in the next two years after applying the start-up grant. The average sales and net profits increased. Return on equity exceeded more than four times the net profit margin, but both figures were positive in all the observed years. The average number of employees increased by 100% a year, filling in for the qualifying criteria. Positive is also the lack of tax debt and companies' high survival rate. The financial results of the enterprises that received less support were worse than those of received a bigger grant.

It was found that the development of the enterprises that received more money was more sustainable. It is important to take into account the macro-economic impacts, which will also contribute to the company's results. The improved results of the enterprises that received the grant may refer to that Enterprise Estonia selects grant recipients of such companies, which provide greater potential and are more capable in the long-term. In addition, enterprises applying for aid must present a plan of action for the future that could help them discussing the business model and making important decisions.

The results of the survey can be used in setting the new 2014–2020 program period's funding criterias and in proposing changes so that the performance benefits would be even greater. Potential proposal for correction is to set tighter control on achieving the results and goals. In addition, to narrow the criterias with setting the marginal rate of profitability. This is to ensure the sustainable development of enterprises and to get back the investment indirectly from the taxes. It is important to consider what changes to implement to get by without the structural grants of the European Union when developing policies to ensure economic growth in Estonia.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Laura Keller (sünnikuupäev: 04.12.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Eurorahastamise mõju alustavate ettevõtete finantsseisundile, mille juhendajaks on Margus Kõomägi,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **15.05.2013**